

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Přírodovědecká fakulta

Katedra geografie

Martin BÁRTA

**PROSTOROVÁ DISTRIBUCE KULTURNĚ-
HISTORICKÝCH PŘEDPOKLADŮ CESTOVNÍHO
RUCHU V MALOPOLSKÉM VOJVODSTVÍ**

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Mgr. Pavel Klapka, Ph. D.

Olomouc 2016

Bibliografický záznam

Autor (osobní číslo): Martin Bárta (R13016)

Studijní obor: Regionální geografie

Název práce: Prostorová distribuce kulturně-historických předpokladů cestovního ruchu v Malopolském vojvodství

Title of thesis: The Spatial distribution of cultural-historical preconditions for tourism in the Malopolskie Voivodeship

Vedoucí práce: Mgr. Pavel Klapka, Ph.D.

Rozsah práce: 65 stran, 2 vázané přílohy

Abstrakt: Bakalářská práce se zabývá prostorovým rozložením kulturně-historických památek v Malopolském vojvodství. V teoretické části jsou popsány rozdíly a vnímání turistiky a cestovního ruchu v Polsku. V praktické části je nejprve zpracována geografická charakteristika Malopolského vojvodství a následně je provedena typologie vybraných památek a samotná analýza jejich prostorové distribuce. Součástí práce jsou odpovídající mapová znázornění.

Klíčová slova: Malopolské vojvodství, cestovní ruch, prostorová distribuce

Abstract: This bachelor thesis focuses on spatial distribution of cultural-historical preconditions of tourism in the Malopolskie Voivodeship. In the theoretical part there are described the differences and the perception of tourism in Poland. In the practical part is first processed geographic characteristic of the Malopolskie Voivodeship and subsequently made typology of the monuments and the actual analysis of their spatial distribution. Part of the work are corresponding map representations.

Keywords: Malopolskie Voivodeship, tourism, spatial distribution

Prohlašuji, že jsem zadanou bakalářskou práci vypracoval samostatně a že jsem veškerou použitou literaturu a internetové zdroje uvedl v seznamu použité literatury.

V Olomouci dne 6. 5. 2016

.....

podpis

Tímto bych rád poděkoval Dr. Robertu Faracikowi za cenné rady a připomínky k cizojazyčné literatuře o turistice a cestovním ruchu v průběhu mého měsíčního pobytu na Jagellonské univerzitě v Krakově.

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI
Přírodovědecká fakulta
Akademický rok: 2014/2015

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Martin BARTA**
Osobní číslo: **R13016**
Studijní program: **B1301 Geografie**
Studijní obor: **Regionální geografie**
Název tématu: **Prostorová distribuce kulturně-historických předpokladů cestovního ruchu v Malopolském vojvodství**
Zadávající katedra: **Katedra geografie**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Práce bude teoreticky vycházet z Mariotova funkčně chorologického modelu cestovního ruchu. Cílem práce bude provést prostorovou analýzu vybraných lokalizačních předpokladů cestovního ruchu v Malopolském vojvodství. Dále bude provedena typologie faktorů podle zvolených kritérií. Nedílnou součástí práce bude mapové znázornění výsledků a jejich interpretace.

Rozsah grafických prací: **Podle potřeb zadání**
Rozsah pracovní zprávy: **5 000 - 8 000 slov**
Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**
Seznam odborné literatury:

GARDAVSKÝ, V. (1993): On Geography of Recreation. Acta Univ. Car., Geographica 28: 2, UK, Praha, s. 47-54.
HALL, C. M., PAGE, S. J. (2002): The Geography of Tourism and Recreation: environment, place, and space. Routledge, London and New York, 399 s.
MARIOT, P. (1983): Geografia cestovného ruchu. Veda, Bratislava, 252 s.
PEARCE, D. (1995): Tourism Today: a geographical analysis. Longman, Harlow, 240 s.
ROBINSON, G. M. (1998): Methods and Techniques in Human Geography. Wiley and sons, Chichester, 572 s.
SHAW, G., WILLIAMS, A. M. (2002): Critical Issues in Tourism: a geographical perspective. Blackwell Publishing, Oxford, 371 s.
TOUŠEK, V., KUNC, J., VYSTOUPIL, J. eds. (2008): Ekonomická a sociální geografie. Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, Plzeň, 411 s.
VEAL, A. J. (1997): Research Methods for Leisure and Tourism: a practical guide. Prentice Hall Financial Times, Harlow, 320 s.
VEAL, A. J. (2002): Leisure and Tourism Policy and Planning. CABI Publishing, Oxon, 288 s.

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Pavel Klapka, Ph.D.**
Katedra geografie

Datum zadání bakalářské práce: **16. dubna 2015**
Termín odevzdání bakalářské práce: **30. dubna 2016**

L.S.

prof. RNDr. Ivo Frébort, CSc., Ph.D.
děkan

doc. RNDr. Zdeněk Szczyrba, Ph.D.
vedoucí katedry

V Olomouci dne 16. dubna 2015

Obsah

1	Úvod	8
2	Metodika práce	9
3	Turistika v Polsku.....	10
3.1	Klasifikace.....	11
3.2	Historie	13
3.3	Walory turystyczne	14
3.4	Zagospodarowanie turystyczne	15
3.5	Cestovní ruch.....	16
4	Geografická charakteristika Malopolského vojvodství	17
4.1	Fyzickogeografická charakteristika	17
4.2	Socioekonomická charakteristika.....	22
5	Funkčně-chorologický model cestovního ruchu	27
6	Analýza kulturně-historických předpokladů cestovního ruchu.....	28
6.1	UNESCO a Historické památníky	28
6.1.1	Památky UNESCO.....	28
6.1.2	Historické památníky	30
6.2	Bodové památky	31
6.2.1	Sakrální památky.....	31
6.2.2	Sekulární památky.....	34
6.2.3	Umělecké slohy.....	35
6.3	Plošné památky	39
6.3.1	Památkově významná sídla	39
6.3.2	Kulturní parky	40
6.4	Typologie atraktivnosti památek	41
7	Závěr.....	42
8	Summary	43
9	Podsumowanie.....	44
	Seznam použité literatury	45
	Přílohy	47

1 Úvod

Cestovní ruch, jakožto jedna z disciplín socioekonomické geografie, tvoří významnou část sektoru služeb. V současnosti můžeme považovat cestovní ruch za jednu z nejvýznamnějších složek ekonomik řady zemí z celého světa. Množství účastníků na cestovním ruchu rok od roku stoupá a rovněž samotná struktura účastníků se stále rozšiřuje. Fenomén cestovního ruchu přináší nicméně jak pozitivní, tak negativní vlivy. Na jedné straně je silným ekonomickým přínosem pro turisticky atraktivní oblasti, spoluvytváří řadu rekreačních, lázeňských, sportovních, vzdělávacích a mnohých dalších možností, čímž se stará o významný rozvoj těchto oblastí. Významným negativním faktorem je ovšem viditelná přímá úměra mezi růstem cestovního ruchu a zvýšením znečištění životního prostředí, což ve svém důsledku vede mimo jiné i k zhoršení stavu přírodních a kulturních památek. Téma práce bylo záměrně zvoleno s ohledem účasti autora na měsíční studijní stáži v Krakově na Jagellonské univerzitě. Zkoumanou oblast, Malopolské vojvodství, jedno z 16 vojvodství v Polsku, je možno označit i přes menší rozlohu za jeden z turisticky nejatraktivnějších regionů Polska. Celý region oplývá z hlediska kulturních i přírodních památek značnou heterogenitou. Na jeho území bylo zřízeno 6 národních parků, včetně Tatranského národního parku, ve kterém se nachází i nejvyšší hora celého Polska, Rysy. Najdeme zde pestrou škálu kulturních památek zapsaných do seznamu UNESCO, od historického centra Krakova až po koncentrační tábor Osvětim-Březinka, a celou řadu dalších turisticky i historicky cenných lokalit.

Cílem této práce je analyzovat území Malopolského vojvodství z hlediska prostorové distribuce kulturně-historických předpokladů cestovního ruchu na základě Mariotova funkčně-chorologického modelu. Jinými slovy jde tedy o provedení typologie kulturně-historických památek a analýzu jejich rozmístění v oblasti, včetně vhodných kartografických znázornění. Teoretická část práce je složena ze dvou kapitol. V první je nejprve popsáno vnímání a dělení turistiky (cestovního ruchu) v polském prostředí. Ve druhé jsou potom vysvětleny předpoklady cestovního ruchu podle Mariotova funkčně-chorologického modelu. Stěžejní, praktická část práce je věnována geografické charakteristice Malopolského vojvodství a především samotné analýze kulturně-historických předpokladů cestovního ruchu. Součástí práce jsou také přílohy obsahující fotogalerii významných turistických lokalit a tabulkový seznam všech památek použitých v analýze včetně jejich hierarchizace podle systému polské legislativy ochrany památek.

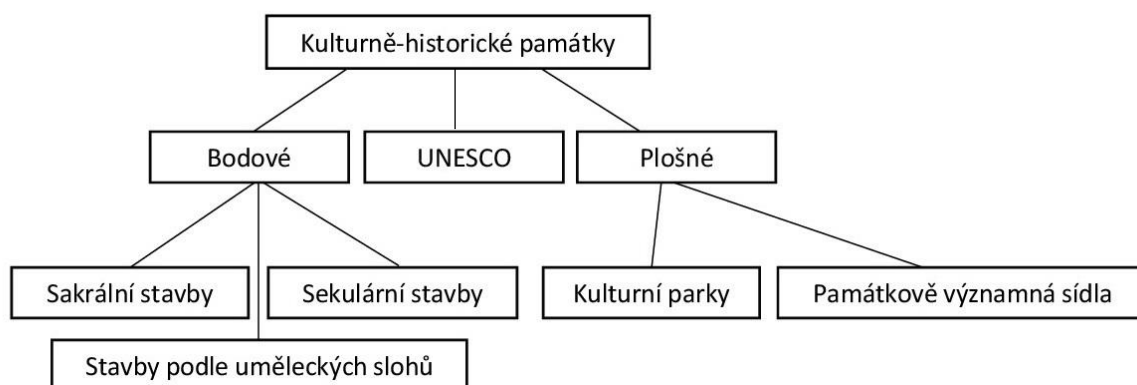

2 Metodika práce

Teoretická část práce spočívala v rešerši a následném prostudování odborné, převážně polské, literatury o turistice, geografii cestovního ruchu a geografii turistiky Polska. Nejdůležitějším literárním zdrojem, ze kterého vychází motiv celé práce, byla kniha *Geografia cestovního ruchu* (Mariot; 1983). V praktické části byla provedena stručná geografická charakteristika zájmového území včetně mapového znázornění. Pro samotnou analýzu kulturně-historických předpokladů bylo nejprve nutné vymezit soubor a typologii kulturních památek. Postupováno bylo na základě seznamu památek polského Národního památkového ústavu (pol. Narodowy Instytut Dziedzictwa), dále jen NID, který v souladu se zákonem o ochraně a péči památek z 23. 7. 2003 uvádí 4 způsoby ochrany kulturních památek:

- 1) Zápis do seznamu památek
- 2) Uznání historického památníku
- 3) Vznik kulturního parku
- 4) Ochranná opatření v místních územních plánech a při rozhodování lokalizace veřejných investic

Nejobsáhlejší část, seznam památek je rozdělen do tří kategorií na nemovité, movité a archeologické památky, přičemž archeologické památky se mohou ještě dále rozdělit na movité a nemovité (NID; 2016). S ohledem na téma práce a její přehlednost byly zvoleny pro analýzu pouze nemovité památky, historické památníky a kulturní parky. Následně bylo nutné provést selekci a vybrat omezený počet památek, které budou zahrnuty do analýzy. Výsledný seznam použitých památek byl sestaven tematicky tak, aby obsahoval co nejširší škálu příkladů historických slohů, typů staveb, památkově významných sídel a samozřejmě obecně nejznámějších turistických památek. Protože polský Národní památkový ústav rozděluje památky příliš obecně a chybí zde jejich podrobná struktura kategorizace, byla ze souboru památek NID vytvořena vlastní typologie kulturních památek (Obr. 1), ze které vychází základ analýzy kulturně-historických předpokladů a její mapová znázornění. Památky UNESCO a Historické památníky byly vyčleněny zvlášť, kvůli přítomnosti památek jak bodového, tak i plošného charakteru. Ačkoliv nejsou Historické památníky v Obr. 1 pro similitudo svých památek s památkami UNESCO zaznačeny, je jim věnován krátký prostor v hlavní analýze.

Obr. 1: Typologie kulturně-historických památek

Zdroj: Vlastní zpracování v programu Microsoft Word 2013

Kromě této základní typologie byly ještě památky rozděleny podle empirického stupně atraktivnosti na:

- památky regionálního významu
- památky národního významu
- památky mezinárodního významu

Všechna kartografická znázornění byla vypracována v programu ArcGIS 10.1. Jako zdrojová data pro vlastní zpracování byly použity volně dostupné soubory shapefilů z 2 webových stránek Centralny Ośrodek Dokumentacji Geodezyjnej i Kartograficznej, dále jen CODGiK (CODGiK; 2016) a DIVA-GIS (2011).

3 Turistika v Polsku

Na úvod je důležité vysvětlit rozdíly mezi pojmy turistika, cestovní ruch a turismus kvůli jejich odlišnému chápání v polském a českém jazyce.

Turistika v českém pojetí je obecně chápána pouze jako činnost, kterou vykonává turista. Často užívaná definice pojmu turistika podle (Ludvík; 1986) značí komplex činností spojených s aktivním pohybem a pobytem v přírodě, má za cíl poznání přírodních a společenských poměrů ve zvolené oblasti, k tomu využívá odborně

technických znalostí a dovedností. Pojmy cestovní ruch, nebo též turismus, jsou potom považovány za hlavní zastřešující pojmy pro všechny činnosti spojené s turistikou, cestováním a jejich službami. Podle definice (Pásková, Zelenka; 2002) je možné cestovní ruch popsat jako komplexní společenský jev; souhrn aktivit účastníků cestovního ruchu, souhrn procesů budování a provozování zařízení se službami pro účastníky cestovního ruchu včetně souhrnu aktivit osob, které tyto služby nabízejí a zajišťují, aktivit spojených s využíváním, rozvojem a ochranou zdrojů pro cestovní ruch, souhrn politických a veřejně - správních aktivit a reakce místní komunity a ekosystému na uvedené aktivity.

V polském prostředí jsou tyto pojmy používány odlišně. Turistika (pol. turystyka) zde má charakter hlavního obecného termínu podobně jako cestovní ruch v českém prostředí. Hlavním předmětem studia je tedy, na rozdíl od cestovního ruchu v česky psané literatuře, turistika. V široce chápaném pojetí turistiky se mísí zároveň prvky cestování, časové změny místa pobytu, souboru společných podmínek prostředí a ekonomiky, a také materiálních, právních a organizačních prostředků sloužících k realizaci cestovního ruchu. Pojem cestovní ruch (pol. ruch turystyczny) označuje jev přemisťování lidí za turistickými účely. Jeho rozlišovacími znaky jsou mimo jiné velikost, struktura, frekvence a prostorová distribuce. Důležitou vlastností je sezónnost, pod kterou se rozumí nerovnoměrné rozložení turistických aktivit během roku (Kurek et al.; 2007). Termín turismus (pol. turystyka) pak obecně zahrnuje všechny prostorové jevy související s turistikou a cestovním ruchem, proto je také často označován jako geografie cestovního ruchu (pol. geografia turystyki; geografia turystyki).

3.1 Klasifikace

V polské literatuře existuje celá řada komplexních dělení turistiky. Pro potřeby této kapitoly byla použita stručná klasifikace podle (Kaprowski; 2004). Turistika se skládá z 3 hlavních částí; turistických cílů a objektů (pol. walory turystyczne); adaptace geografického prostředí na turistickou exploataci (pol. zagospodarowanie turystyczne) a cestovního ruchu (pol. ruch turystyczny). Podrobněji je možné rozdělit turistiku (její část, cestovní ruch) na základě vybraných následujících kritérií:

- a) podle převažujícího motivu výjezdu
  - relaxační (relaxačně-lázeňská)

- poznávací (výletní)
  - aktivní (speciální; kvalifikovaná)
- b) podle doby trvání
- prázdninová (dlouhodobá)
  - sváteční (krátkodobá, víkendová)
- c) podle územního dosahu výjezdů
- lokální
  - regionální
  - národní
  - mezinárodní
- d) podle charakteru pohybu
- příjezdová
  - výjezdová
- e) podle stupně organizace cestovního ruchu
- individuální (organizovaná, nezávislá)
  - kolektivní (skupinové výjezdy, organizované cestovními kanceláři nebo jinými institucemi)
- f) podle dopravních prostředků
- pěší
  - cykloturistika
  - autokarová
  - automobilová
  - vlaková
  - letecká
  - vodní

3.2 Historie

Počátky turistiky jsou spojeny s diplomatickými a obchodními cestami a náboženskými poutěmi. Na přelomu středověku a novověku, v době rozmachu univerzit, vzrůstá množství cest za účelem vzdělání a poznávání. Relaxační turistika a s ní spojené lázeňské pobyty jsou poprvé zmiňovány již ve 13. století (např. Cieplice Śląskie; Łądek). První přímořské destinace se začínají rozvíjet od konce 16. století a následně v průběhu 17. století (Sopot, Kołobrzeg). Ale hlavní rozvoj turistiky nastává až v 19. století, kdy dochází k podstatnému nárůstu podílu účastníků cestovního ruchu na celkové populaci. Vzniká mnoho nových lázeňských středisek. Mezi nejznámější patří dodnes mj. Krynica, Krzeszowice, Busko, Polanica, Szczawnica, Trzebnica, Wieliczka a Swoszowice. Narůstá rovněž obliba horské turistiky, především v oblasti Tater a Pienin, se středisky Bukowina Tatrzańska, Kościelisko a Zakopane.

Mezi významné osobnosti tohoto vývojového období turistiky patří mj. Stanisław Staszic, zakladatel Společnosti přátel věd (pol. Towarzystwo Przyjaciół Nauk), který se podstatně zasloužil o popularizaci horské turistiky. Stal se rovněž, díky schopnosti využití svých cest po Polsku k aplikaci vědeckých poznatků, vzorem budoucích generací geografů cestovního ruchu. Jiný zasloužilý popularizátor turistiky, Julian Ursyn Niemcewicz, se proslavil svými cestopisy, kde popisoval historii, kulturní památky a folklor vybraných oblastí. Velkým cestovatelem po polských zemích byl Wincenty Pol, geograf a básník, známý jako první polský výzkumník Sudet. A konečně od pánů Sulimierskiego, Chlebowskiego a Walewskiego pochází patnáctisvazkový geografický slovník Polského království (pol. Słownik geograficzny Królestwa Polskiego), který je považován za kompendium znalostí o Polsku v 19. století (Lijewski et al.; 2008).

Mezníkem v historii polské turistiky se stal rok 1873, kdy byla založena v Galicii první turistická organizace Tatranský spolek (pol. Towarzystwo Tatrzańskie), od roku 1919 s názvem Polský tatranský spolek (pol. Polskie Towarzystwo Tatrzańskie). Hlavními cíli této organizace byly výzkumy Karpat, jejich popularizace, vytváření podmínek pro možnosti horské turistiky, a v neposlední řadě také ochrana přírody (Kurek et al.; 2007).

Teprve v roce 1906 byla pak ve Varšavě založena druhá významná turistická organizace Polský turisticko-poznávací spolek (pol. Polskie Towarzystwo Krajoznawcze). Společně tyto 2 organizace přispěly ke značnému rozvoji poznávací

turistiky. Dalším výrazným činitelem rozvoje turistiky bylo vybudování nových železničních tratí, které spojily centra horských oblastí Karpat a Sudet (např. Zakopane, Krynica, Kudowa) s největšími hospodářskými a kulturními středisky (např. Kraków, Wrocław). Po sjednocení Polska v roce 1918 vzrůstá významně počet obyvatel zapojených na poznávacích (výletních) formách turistiky. V relaxačně-lázeňské turistice převládá zájem o Karpaty. Vzniká mnoho nových turistických organizací a institucí, z nichž většina funguje dodnes. Za 2. světové války byla zničena většina turistických objektů a přerušena činnost turistických organizací. Ta je bezprostředně po válce znovu obnovena. V roce 1950 dochází k integraci obou nejstarších turistických organizací. Nově sdružená organizace nese dodnes název Polské Turisticko-Poznávací Společenství (pol. Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze), známé pod zkratkou PTTK. Zanedlouho od vzniku se z ní stává vlivem rychlého vzrůstu počtu členů masová organizace, která mj. zapřičiňuje rozvoj nových druhů kvalifikované (speciální) turistiky. V 60. letech přichází hlavní rozvoj a výstavba turistických zařízení, zvláště ubytovacích. Ovšem již v průběhu 70. let začíná cestovní ruch stagnovat a v 80. letech dokonce oslabovat, společně s úbytkem turistických zařízení. Důvodem byla nastupující hospodářsko-politická krize, která v konečné fázi vedla až k úplné transformaci dosavadního režimu. V 90. letech poté, následkem zmíněné transformace, došlo k odklonu od sociálního ke komerčnímu modelu turistiky. Dochází postupně k enormnímu nárůstu příjezdové turistiky (zahraničních turistů v Polsku), a rovněž výjezdové mezinárodní turistiky (výjezdy Poláků do zahraničí). Současná turistika je zkoumána zejména v institucích univerzitního charakteru s primárním zaměřením na strategie rozvoje turistiky v Polsku v návaznosti na tendence v mezinárodní turistice. Z administrativního pohledu spadá od roku 2007 dodnes turistika pod působnost Ministerstva sportu a turistiky (Lijewski et al.; 2008).

3.3 Walory turystyczne

Pod pojmem „Walory turystyczne” se skrývá důležitá část turistiky, a sice hlavní cíl činností spojených s turistikou a samotný důvod jejího vzniku. Souhrnně tedy všechny turistické atrakce (objekty a cíle). Můžeme je podle (Kruczek; 2009) rozdělit na základě 2 faktorů:

- a) podle původu vzniku
  - přírodní

- antropogenní (kulturní)
- b) podle funkce
- rekreační
  - poznávací
  - speciální

Možných klasifikací turistických atrakcí existuje v polské literatuře značné množství. Výše uvedená typologie faktorů představuje zřejmě neužívanější klasifikaci a pro základní nastínění tématu je proto zcela dostačující.

3.4 Zagospodarowanie turystyczne

Pro termín „Zagospodarowanie turystyczne”, přestože představuje jednu z 3 hlavních částí turistiky, neexistuje v češtině jednoduchý ekvivalent. (Kowalczyk a Derek; 2010) uvádí ve své knize mnoho různých ocitovaných definic. Základem všech je činnost, která má za cíl přetransformovat prostředí k možnému využívání pro potřeby turistiky (cestovního ruchu). Zkráceně řečeno tedy adaptace geografického prostředí na turistickou exploataci (viz kap. 3.1).

K samotné turistické exploataci je zapotřebí mít vybudovanou infrastrukturu (v tomto případě materiální základnu) tvořenou objekty, zařízeními a komunikacemi (pol. infrastruktura turystyczna; baza materialna turystyki). Podle (Wyrzykowski a Marak; 2010) se celková infrastruktura skládá ze čtyř hlavních částí (typů materiální základny):

- ubytovací (pol. noclegowa)
- stravovací (pol. gastronomiczna)
- komunikační (pol. komunikacyjna)
- podpůrná, též doprovodná (pol. towarzysząca)

Tyto čtyři části infrastruktury jsou podrobněji členěny na jednotlivé elementy, jejichž konkrétní počet ovšem závisí na zvolené metodice členění. Zjednodušeně lze napsat, že do ubytovací infrastruktury patří všechny možné objekty sloužící k přenocování v rámci cestovního ruchu. Podobně se do stravovací infrastruktury řadí všechny objekty určené pro turisty ke stravování. Komunikační infrastruktura zahrnuje všechny cesty (komunikace) sloužící k přepravě turistů, včetně nemovitých objektů zajišťujících přepravu (např. nádraží, letiště, benzínky aj.) Do poslední, podpůrné (též doprovodné)

infrastruktury jsou řazeny všechny ostatní objekty v sektoru služeb (např. banky, cestovní kanceláře, kina, bazény aj.)

Ve spojitosti s turistickou infrastrukturou je třeba rovněž zmínit pojem zařízení (pol. urządzenie). Rozděluje se do čtyř typů. Prvním jsou tzv. turistická zařízení (pol. urządzenia turystyczne), kam patří všechna zařízení, jejichž hlavní účel je aplikace v cestovním ruchu. Opakem jsou tzv. paraturistická zařízení (pol. urządzenia paraturystyczne), která nejsou určena primárně pro cestovní ruch, ale je to pouze jedna z možností jejich využití. Poslední dva typy souvisejí s délkou trvanlivosti. Tzv. trvanlivá zařízení (pol. urządzenia trwałe) je možné využívat minimálně několik desítek let. Naopak tzv. lehká zařízení (pol. urządzenia lekkie) jsou využitelná maximálně v řádu jednotek let.

3.5 Cestovní ruch

Cestovní ruch (pol. ruch turystyczny), jak již bylo zmíněno v úvodu kapitoly, má v češtině na rozdíl od polštiny do jisté míry odlišný význam. Jakožto jedna ze tří hlavních částí turistiky, označuje samotnou mobilitu turistů, hnací sílu celé turistiky. Z hlediska klasifikace rozdělují (Wyrzykowski a Marak; 2010) cestovní ruch velmi podrobně metodou hierarchizace kritérií, přičemž nejdůležitějšími dvěma kritérii jsou převažující motiv výjezdu a doba trvání. Rozšiřují tak klasifikaci od (Kaprowski; 2004) zmíněnou v kap. 3.1.

Základním článkem, podmínkou cestovního ruchu, je turista. Jeho definice nejsou zdaleka jednotné. Liší se zpravidla podle délky účasti turistů na cestovním ruchu. Jak uvádí (Kurek et al.; 2007), na konferenci OSN v Římě roku 1963 byl vytvořen nový statistický termín, tzv. návštěvník (ang. visitor), který vymezuje 2 kategorie účastníků na cestovním ruchu podle délky jejich účasti:

- a) turisty (s délkou účasti minimálně 24 hodin)
- b) výletníky (s délkou účasti méně než 24 hodin)

V roce 1991 byl tento termín na mezinárodní konferenci UNWTO v Ottawě ještě upřesněn, kdy za tzv. návštěvníka je nyní považován turista, který je účasten na cestovním ruchu ne déle než jeden rok a cestuje za rekreačními, služebními nebo jinými turistickými účely.

4 Geografická charakteristika Malopolského vojvodství

4.1 Fyzickogeografická charakteristika

Území Malopolského vojvodství se podle Polského statistického úřadu (GUS; 2014) rozprostírá mezi krajními body souřadnic, 50° 31' 14" na severu, 49° 10' 42" na jihu, 19° 04' 52" na západě a 21° 25' 18" na východě. Vzdálenost mezi nejzazšími body je tedy 149 km sever-jih a 176 km západ-východ. Výšková diference mezi nejvyšším bodem, Rysy (2499 m n. m.), a nejnižším bodem, Wisła při výtoku z oblasti v gmině Szczucin (158 m n. m.), činí 2341 m. Hydrologicky celé území spadá do úmoří Baltského moře a povodí řeky Visly (pol. Wisła). Mezi další významné vodní toky patří Dunajec (249 km), Raba (131 km) a Skawa (98 km). Největší vodní plochou je údolní přehrada Czorsztyn-Niedzica na Dunajci (max. objem 232 mil. m³). Největší přirozenou vodní plochou je jezero Wielki Staw v Tatranském národním parku (34,1 ha; 79,3 m max. hloubka). Na základě klimatické regionalizace uvedené v (Richling a Ostaszewska; 2005) odpovídají Malopolskému vojvodství 4 klimatické regiony. Region Čenstochovsko-Kielecký zahrnuje vysočiny na sever od řeky Visly. Průměrná roční teplota zde osciluje okolo 8 °C a roční srážky obvykle přesahují 600 mm. Tarnovský region představuje východ území, především Sandoměřskou pánev. Průměrná roční teplota zde dosahuje asi 8,5 °C. Množství srážek se pohybuje okolo 700 mm. Podkarpatský region je charakterizován poměrně dlouhou vegetační dobou, až 220 dní. Průměrné množství ročních srážek kolísá mezi 660 až 780 mm. Nejvýraznější klimatické hodnoty a rozdíly se vyskytují v Karpatském regionu. S rostoucí výškou klesá průměrná roční teplota a roste množství srážek. Na Kasprowym Wierchu v Tatrách (meteorologická stanice ve výšce 1985 m n. m.) dosahuje průměrná lednová teplota pouze -8,4 °C a srážky přesahují 1800 mm za rok.

Fyzickogeografická regionalizace Polska podle (Kondracki; 2011) rozčleňuje a hierarchizuje přírodní krajinnou sféru na 6 jednotek (megaregiony, provincie, podprovincie, makroregiony, mezoregiony a mikroregiony). Pro omezený rozsah a účel této kapitoly byly k charakteristice území zvoleny jako nejmenší jednotky mezoregiony, které přibližně odpovídají svým vymezením geomorfologickým celkům v českém

geomorfologickém členění. Malopolské vojvodství se rozkládá ve dvou evropských megaregionech, Pozaalpejska Europa Środkowa (Zaalpská střední Evropa) a Karpaty, Podkarpacie i Nizina Panońska (Karpaty, Karpatské sníženiny a Panonská nížina).

Z megaregionu Zaalpská střední Evropa zasahuje na území Malopolského vojvodství částečně provincie Wyżyny Polskie (Polské vysočiny), která je tvořena celkem třemi podprovinciemi, z nichž dvě, Wyżyna Śląsko-Krakowska (její východní část makroregion Wyżyna Krakowsko-Częstochowska) a Wyżyna Małopolska (její jižní část makroregion Niecka Nidziańska), pokrývají téměř celé území Malopolského vojvodství severně od řeky Visly. Wyżyna Krakowsko-Częstochowska (Krakovsko-čenstochovská vysočina) je typická svými jurskými vápenci, jejichž nejvýznamnější část je chráněna Ojcovským národním parkem (Ojcowski Park Narodowy) nacházejícího se v mezoregionu Wyżyna Olkuska. Kromě již zmíněného národního parku zde nalezneme rovněž 2 chráněné krajinné oblasti (Parki Krajobrazowe), Dolinki Krakowskie a Dłubniański Park Krajobrazowy, jejichž předmětem ochrany je vápencový reliéf a s ním spjaté biotopy. Wyżyna Olkuska je na jihu ohraničena úzkým mezoregionem označeným Rów Krzeszowicki (Krzeszowický příkop). Jedná se o tektonickou depresi, kterou protéká řeka Rudawa, levostranný přítok Visly v Krakově. Jižně od Krzeszowického příkopu se zvedá poslední mezoregion Wyżyny Krakowsko-Częstochowské, Garb Tenczyński (Tenczynský hrb). Na jeho území se nachází řada přírodních rezervací, z nichž nejvýznamnější je Tenczyński Park Krajobrazowy, tvořený rozmanitým geologickým fundamentem (svrchnopaleozoické vulkanity až jurské vápence), a Rudniański Park Krajobrazowy. Makroregion Malopolské vysočiny Niecka Nidziańska (Nidziaňská kotlina) zasahuje do území dvěma mezoregiony. Wyżyna Miechowska, ležící severně od Krakova, je tvořena převážně spraší, na východě se vyskytují přírodní rezervace stepních společenstev. Protékají přes ni pravostranné přítoky Visly, Nidzica; Szreniawa a Dłubnia. Druhým mezoregionem je pak Płaskowyż Proszowicki (Proszowická tabule), podobně jako Wyżyna Miechowska pokrytý sprašemi, na kterých se vyskytují úrodné černozemě.

Megaregion Karpaty, Podkarpatsko a Panonská nížina je v Malopolském vojvodství zastoupen provincií Karpaty Zachodnie z Podkarpaciem (Západní Karpaty s Karpatskými sníženinami) a jejími třemi dílčími částmi, podprovinciemi Północne Podkarpacie (Severní Vněkarpatské sníženiny), Zewnętrzne Karpaty Zachodnie (Vnější Západní Karpaty) a Centralne Karpaty Zachodnie (Centrální Západní Karpaty). Severní

Vněkarpatské sníženiny se dále člení na Osvětimskou pánev (pol. Kotlina Oświęcimska) na západě, Krakovskou bránu (pol. Brama Krakowska) v centrální části a Sandoměřskou pánev (Kotlina Sandomierska) na východě území. Osvětimská pánev, se skládá ve zkoumaném území z 2 mezoregionů, Údolí horní Visly (pol. Dolina Górnej Wisły) a Wilamowického předhůří (pol. Podgórze Wilamowickie). Krakovská brána tvoří určitý stupeň, mírnou vyvýšeninu mezi Osvětimskou a Sandoměřskou pávní. Skládá se z 3 meziregionů, Skawińskiego příkopu (Rów Skawiński), Cholerzyńské sníženiny (Obniżenie Cholerzyńskie) a Krakovské plošiny (Pomost Krakowski). Nachází se zde převážná část Krakova, včetně historického jádra, a také Bielańsko-Tyniecki Park Krajobrazowy. Sandoměřská pánev pokrývá celý východ Malopolského vojvodství s přesahem až na Ukrajinu. Její nejnižší položenou část, v širokém údolí řeky Visly a jejích přítoků až po řeku San, tvoří mezoregion Nizina Nadwiślańska (Nadviselská nížina). Na jihu sousedí s Bocheńským předhůřím (pol. Podgórze Bocheńskie), které je známé svými solnými doly ve Wieliczce a Bochni. Posledním mezoregionem Sandoměřské kotliny zasahující do Malopolska je Płaskowyż Tarnowski (Tarnovská tabule) ležící v jeho východní části. Vnější Západní Karpaty tvoří největší část Malopolského vojvodství. Na severu se skládají ze Západobeskydského podhůří (pol. Pogórze Zachodniobeskidzkie), na jihu ze Západních Beskyd (pol. Beskidy Zachodnie) a okrajově zde na jihovýchodě zasahuje Středobeskydské podhůří (pol. Pogórze Środkowobeskidzkie) a Střední Beskydy (pol. Beskidy Środkowe). Západobeskydské podhůří se dále dělí na Pogórze Wielickie a Pogórze Wiśnickie. Nalezneme zde 2 památky na seznamu UNESCO, Kalwarii Zebrzydowskou a Lipnici Murowanou, rodný dům papeže Jana Pavla II. ve Wadowicích, a také Wiśnicko-Lipnicki Park Krajobrazowy. Západní Beskydy jsou nejen největším mezoregionem Malopolského vojvodství, ale i celých Vnějších Západních Karpat. Dělí se na Beskid Mały, kde byl zřízen Park Krajobrazowy Beskidu Małego; dále na Beskid Makowski, kterým protéká řeka Skawa. Beskid Wyspovy zaujímá rozsáhlou oblast ve střední části Beskyd. Protéká jím okrajově řeka Raba. Kotlina Rabczańska (Rabczanská pánev) je rozlohou menší sníženinou se známými lázněmi Rabka-Zdrój. V Żywieckých Beskydech (pol. Beskid Żywiecki) se pak nachází nejvyšší vrchol celých Vnějších Západních Karpat, Babia Góra (1725 m n. m.) v Babiagorském národním parku (pol. Babiagórski Park Narodowy), který je rovněž biosférickou rezervací v rámci UNESCO. Dalším mezoregionem s vyhlášeným národním parkem je Gorce a Gorczański Park Narodowy, který je známý svými horskými loukami a pasekami (pol. polana). Kotlina Sądecka (Sadecká kotlina) leží při soutoku dvou řek, Popradu a Dunajce.

Obklopuje město Nový Sadec (pol. Nowy Sącz). Beskid Sądecki se prostírá jižně od Nového Sadce při údolí řeky Popradu. Významnou chráněnou rezervací je zde Popradzki Park Krajobrazowy. Středobeskydské podhůří zasahuje do Malopolska pouze svojí západní až jihozápadní částí. Dělí se na Pogórze Rożnowskie a Pogórze Ciężkowickie. Součástí makroregionu jsou 2 chráněné krajinné oblasti Ciężkowicko-Rożnowski Park Krajobrazowy a Park Krajobrazowy Pasma Brzanki. Střední Beskydy s mezoregionem Beskid Niski, podobně jako u Středobeskydského podhůří, spadají do zájmového území pouze menší okrajovou částí. Z Podkarpatského vojvodství tu zasahuje drobným výběžkem Magurski Park Narodowy. Jsou nejvýchodnějším regionem Malopolského vojvodství. Podprovincie Centrální Západní Karpaty tvoří naopak jeho nejj jižnější část. Skládá se ze dvou makroregionů, Oravsko-Podhalanské sníženiny (pol. Obniżenie Orawsko-Podhalańskie) a Tatranského pásma (Łańcuch Tatrzański). Oravsko-Podhalanské sníženiny můžeme dále rozčlenit na mezoregion Orawsko-Nowotarské kotliny (pol. Kotlina Orawsko-Nowotarska), kterou protéká Bílý a Černý Dunajec. Další mezoregion obsahuje pohoří Pienin a Pieniński Park Narodowy s unikátními říčními soutěskami na Dunajci. Poslední dva mezoregiony, Pogórze Spisko-Gubałowskie a Rów Podtatrzański jsou nevelkými sníženinami při úpatí Tater. Známým turistickým střediskem je zde město Zakopane. A konečně Tatry, Tatranské pásmo, představuje nejvyšší a jediné pohoří alpského rázu v Polsku. Většinu území tvoří Tatranský národní park (pol. Tatrzański Park Narodowy), jehož součástí je i biosférická rezervace UNESCO. Člení se na Západní a Východní Tatry, přičemž Západní Tatry (pol. Tatry Zachodnie) jsou nižší, ale rozsáhlejší. Východní Tatry (pol. Tatry Wschodnie) obsahují nejvyšší horu Polska, Rysy (2499 m n. m.) a přírodně a turisticky jednu z nejvýznamnějších lokalit v celém Polsku.

Tab. 1: Fyzickogeografická regionalizace Malopolského vojvodství do úrovně mezoregionů

Malopolské vojvodství (Województwo Małopolskie)					
Megaregion	Provincie	Podprovincie	Makroregion	Mezoregion	
Pozaalpejska Europa Środkowa	Wyżyny Polskie	Wyżyna Śląsko- Krakowska	Wyżyna Krakowsko- Częstochowska	Wyżyna Olkuska	
				Rów Krzeszowski	
				Garb Tenczyński	
		Wyżyna Małopolska	Niecka Nidziańska	Wyżyna Miechowska	
				Płaskowyż Proszowicki	
				Dolina Górnej Wisły	
Karpaty, Podkarpacie i Nizina Panońska	Karpaty Zachodnie z Podkarpaciem	Północne Podkarpacie	Kotlina Oświęcimska	Podgórze Wilamowickie	
				Rów Skawiński	
			Brama Krakowska	Obniżenie Cholerzyńskie	
				Pomost Krakowski	
				Nizina Nadwiślańska	
			Kotlina Sandomierska	Podgórze Bocheńskie	
				Płaskowyż Tarnowski	
				Pogórze Wielickie	
			Zewnętrzne Karpaty Zachodnie	Pogórze Zachodniobeskidzkie	
		Beskid Mały			
		Beskidy Zachodnie		Beskid Makowski	
				Beskid Wyspowy	
				Kotlina Rabczańska	
				Beskid Żywiecki	
				Gorce	
				Kotlina Sądecka	
				Beskid Sądecki	
		Pogórze Rożnowskie			
		Pogórze Ciężkowickie			
		Beskidy Środkowe		Beskid Niski	
		Centralne Karpaty Zachodnie	Obniżenie Orawsko- Podhalańskie		Kotlina Orawsko-Nowotarska
					Pieniny
					Pogórze Spisko-Gubałowskie
			łańcuch Tatrzański	Rów Podtatrzański	
				Tatry Zachodnie	
				Tatry Wschodnie	

Zdroj: Vlastní zpracování v programu Microsoft Excel 2013, podle (Kondracki; 2011)

4.2 Socioekonomická charakteristika

Rozloha Malopolského vojvodství je 15 183 km². Sousedí na západě se Slezským vojvodstvím, na severu se Svatokřížským vojvodstvím, na východě s Podkarpatským vojvodstvím a na jihu se Slovenskem. Počet obyvatel dosáhl v roce 2014 3 364 000, z toho 1 632 000 mužů a 1 732 000 žen. Hustota zalidnění je tedy 221,56 obyv./km². Míra urbanizace je poměrně nízká, pouze 48,6 % obyvatel žije ve městech. Z demografického pohledu je důležitým údajem kladná hodnota hrubé míry přirozeného přírůstku (1,4 ‰), tedy rozdílu hrubé míry porodnosti (10,2 ‰) a hrubé míry úmrtnosti (8,8 ‰). Mechanický pohyb obyvatelstva je charakterizován hodnotou hrubé míry migračního salda (0,9 ‰), což znamená mírně převažující hrubou míru imigrace (9,8 ‰) nad hrubou mírou emigrace (8,9 ‰). Z hlediska ekonomické aktivity obyvatelstva ukazatel ročního průměru míry nezaměstnanosti činil v roce 2014 9,1 %. Zaměstnaných bylo celkem 1 293 971 obyvatel, z toho 21,1 % v primárním sektoru; 23,5 % v sekundárním sektoru; a 55,4 % v terciéru (GUS; 2014).

Procentuální zastoupení jednotlivých složek land use za rok 2015 je následující: zemědělské plochy (60,77 %); zalesněné plochy (30,56 %); vodní plochy (1,36 %); zastavěné a urbanizované plochy (6,17 %); ekologické orné půdy (0,04 %); zbytkové, nevyužívané plochy (0,75 %); a ostatní plochy (0,35 %), (GUS; 2015).

Administrativně se Malopolské vojvodství, jednotka prvního stupně, podle nejnovějších údajů (KSNG; 2016) skládá při druhém stupni dělení z 19 okresů (pol. powiaty) a 3 městských okresů (pol. miasta na prawach powiatu). Třetí stupeň dělení představuje 182 gmin, z toho 14 městských gmin, 47 městske-venkovských gmin a 141 venkovských (vesnických) gmin. Celkem 61 sídel má status města. Podle statistického úřadu Evropské unie, Eurostatu, s jeho vymezovanými jednotkami NUTS (1, 2, 3) a LAU (1, 2), se Malopolské vojvodství rovná jednotce NUTS 2. NUTS 3 je v území zastoupeno 6 podregiony (Miasto Kraków, Krakowski, Nowosądecki, Nowotarski, Oświęcimski, Tarnowski). Zbývající jednotky LAU 1 a LAU 2 se kryjí s polskými jednotkami okresů a městských okresů (LAU 1) a gmin (LAU 2), (Eurostat; 2016).

Tab. 2: Základní administrativní rozdělení Malopolského vojvodství, údaje za rok 2012

Malopolské vojvodství (Województwo Małopolskie)			
Powiat (okres)	Rozloha (km ²)	Počet obyvatel	Hustota zalidnění (obyv./km ²)
Bocheński	649	104 404	161
Krakowski	1231	264 639	215
Miechowski	676	50 109	74
Myślenicki	673	123 327	183
Proszowicki	415	43 945	106
Wielicki	411	116 799	284
Gorlicki	966	109 265	113
Limanowski	951	128 045	135
Nowosądecki	1549	209 988	136
Nowotarski	1474	189 268	128
Tatrzański	472	67 831	144
Chrzanowski	372	127 644	343
Olkuski	618	114 458	185
Oświęcimsky	406	155 040	382
Suski	686	83 961	122
Wadowicki	644	158 740	246
Brzeski	591	92 645	157
Dąbrowski	530	59 492	112
Tarnowski	1412	199 062	141
Městský okres	Rozloha (km ²)	Počet obyvatel	Hustota zalidnění (obyv./km ²)
Kraków	327	758 334	2319
Nowy Sącz	58	84 129	1451
Tarnów	72	112952	1569
Celkem	15183	3 354 077	221

Zdroj: Vlastní zpracování v programu Microsoft Excel, podle (GUS; 2014)

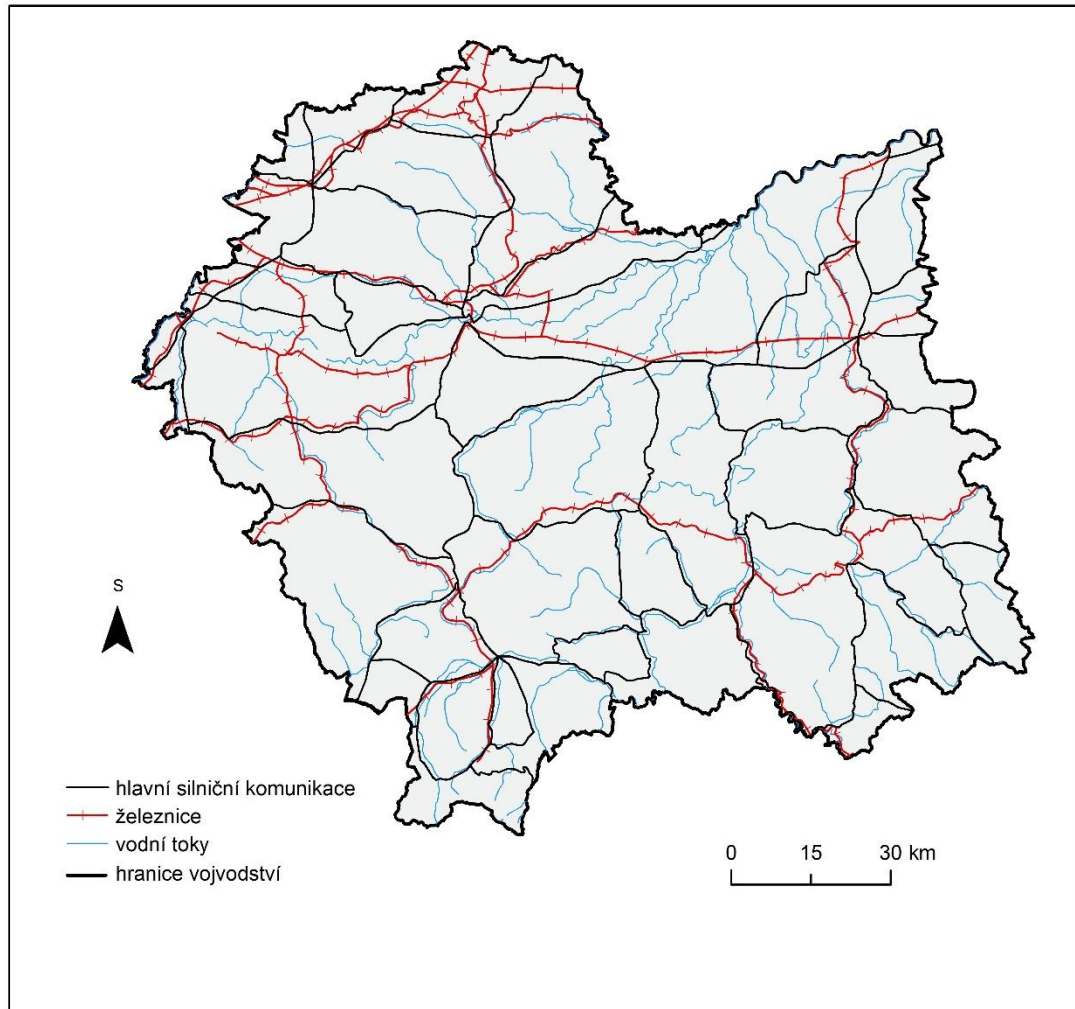
Obr. 2: Mapa základního administrativního členění Malopolského vojvodství, včetně znázornění polohy území v rámci Polska

Zdroj: Vlastní zpracování v programu ArcGIS 10.1, data CODGiK

Dopravní infrastruktura je v Malopolském vojvodství s ohledem na vysokou hustotu zalidnění velmi hustá. Celková délka železniční sítě činí 1086 km, na 100 km² pak 7,2

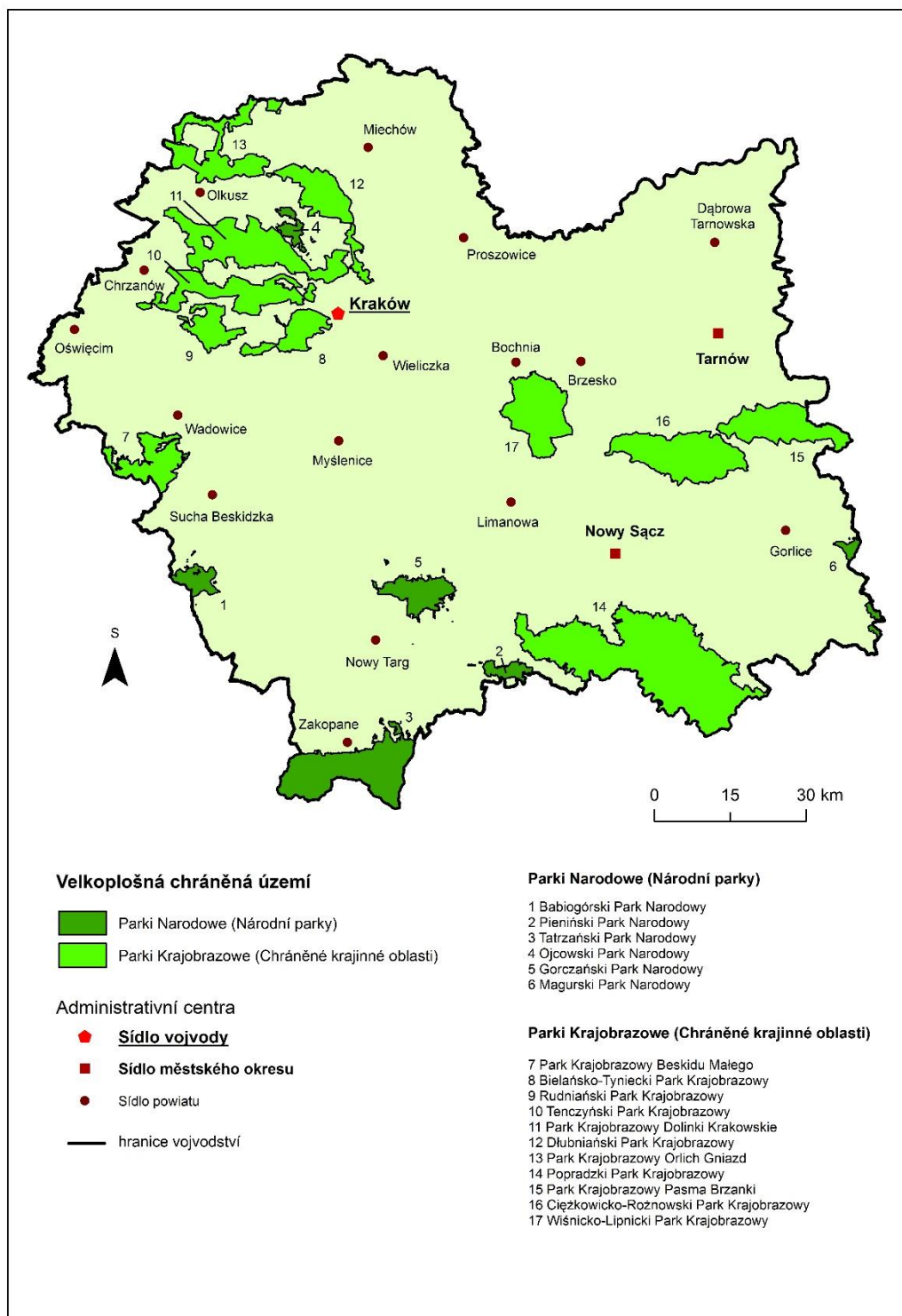
km. Ovšem trend je klesající. Od roku 2005 ubylo 30 km. Silniční síť dosahuje dohromady 24 337 km, což v průměru na 100 km² znamená 160,3 km, tedy více jak 22x násobek délky železnic (GUS; 2014).

Obr. 3: Mapa základní dopravní infrastruktury v Malopolském vojvodství

Zdroj: Vlastní zpracování v programu ArcGIS 10.1, podkladová data DIVA-GIS a CODGiK

Cestovní ruch v Malopolském vojvodství patří podle mnoha ukazatelů k největším v celém Polsku. Kromě bohatosti kulturně-historických památek, kterým bude věnována kap. 6, zde nalezneme rozmanitou přírodní krajinu velkoplošně chráněnou v 6 národních parcích a 11 chráněných krajinných oblastech.

Obr. 4: Mapa velkoplošných chráněných území v Malopolském vojvodství, za orientační body byla zvolena administrativní centra

Zdroj: Vlastní zpracování v programu ArcGIS 10.1, data CODGiK

5 Funkčně-chorologický model cestovního ruchu

Pro analýzu předpokladů cestovního ruchu daného území je třeba použít určitý model, který umožní, pokud možno objektivně, vyhodnotit potenciál území pro exploataci v cestovním ruchu. První pokus o vytvoření optimálního funkčního modelu sahá k H. Poserovi na konci třicátých let, který rozlišil 3 faktory ovlivňující cestovní ruch na základní, podporující a brzdící; přičemž základní faktory byly dále rozděleny na přírodní a demografické; podporující faktory na růst počtu obyvatel v sledovaném území, rozvoj zájmu o cestovní ruch, komunikační dostupnost území, propagaci, ekonomické a finanční předpoklady obyvatelstva území a psychologické aspekty. Za brzdící faktory byly považovány negativní vlivy politických konfliktů, hospodářských krizí a klimaticky nepříznivá období. Model H. Posera je možné na svou dobu považovat za pokrokový, nicméně s rozvojem cestovního ruchu ve 2. polovině 20. století bylo nutné myšlenku optimálního modelu dále rozpracovat, především z chorologického hlediska. Proto vytvořil a definoval Peter Mariot ve své knize (Mariot; 1983) nový funkčně-chorologický model cestovního ruchu, ze kterého vychází analýza kulturně-historických předpokladů cestovního ruchu použitá v této práci (viz kap. 6).

Podle tohoto funkčně-chorologického modelu se předpoklady cestovního ruchu rozdělují na tři skupiny; lokalizační, selektivní a realizační předpoklady. Lokalizační předpoklady působí jako důležitý faktor pro cestovní ruch buď jako syntéza všech jejich dílčích částí, nebo v případě vysoké atraktivitě jen některých z nich. Člení se na přírodní (reliéf, klima, vodstvo, rostlinstvo a živočišstvo) a kulturně-správní (kulturní památky, lidová kultura, centrální instituce, aj.). Selektivní předpoklady jsou založeny na vlivu účasti obyvatelstva na cestovním ruchu, jinak řečeno tedy na možnostech obyvatel zapojit se aktivně do cestovního ruchu. Primárně se rozdělují na urbanizační, demografické a sociologické. Podrobněji je poté možné vymezit celou řadu dílčích faktorů. Poslední skupinou funkčně-chorologického modelu jsou realizační předpoklady, které tvoří materiální základnu, též turistickou infrastrukturu (viz kap. 3. 4.), pro potřeby cestovního ruchu a využití potenciálu předešlých dvou skupin. Rozdělují se do dvou podskupin; na komunikační předpoklady (komunikační síť, dostupnost území) a materiálně-technickou základnu (ubytovací, stravovací, zábavní, dopravní a jiná zařízení).

6 Analýza kulturně-historických předpokladů cestovního ruchu

Kulturně-historické předpoklady cestovního ruchu v Malopolském vojvodství, tedy kulturní památky, vytváří, díky tamější dlouhé historii osídlení a významné roli v historii Polska, rozmanitou mozaiku hodnotných různorodých památek jak sakrálního, tak světského charakteru. V této kapitole budou tyto kulturní památky popsány a rozděleny do jednotlivých podkapitol podle Obr. 1, s krátkým doplňkem historických památníků v podkapitole o památkách zapsaných na seznamu UNESCO. Menší prostor pak bude věnován na konci kapitoly i subjektivní typologii založené na empirických stupních atraktivity.

6.1 UNESCO a Historické památníky

6.1.1 Památky UNESCO

Na území Malopolského vojvodství se nachází 6 památek světového dědictví UNESCO. Jako první byly do seznamu zapsány již v roce 1978 Historické centrum Krakova a Královské solné doly Wieliczka a Bochnia. O rok později byl přidán koncentrační tábor Osvětim-Březinka. S delším časovým odstupem byl poté přidán v roce 1999 architektonický komplex a poutní místo Kalwaria Zebrzydowska. V roce 2003 následovaly Dřevené kostely v jižním Malopolsku, z nichž se ovšem na území Malopolského vojvodství nachází pouze 4 z celkových 6 kostelů (Binarowa; Dębno Podhalańskie; Lipnica Murowana a Sękowa). Ostatní 2 (Blizne a Haczów) nalezneme v sousedním Podkarpatském vojvodství. Doposud poslední památkou přidanou na seznam UNESCO, nejen v Malopolském vojvodství, ale i v rámci celého Polska, jsou Karpatské dřevěné cerkve (chrámy) v Polsku a na Ukrajině. Z celkového počtu zapsaných 16 cerkví je v Polsku 8 a v Malopolském vojvodství 4 (Brunary Wyżne; Kwiatów; Owczary a Powroźnik), (WHC-UNESCO; 2016).

Krakov, správní a největší město Malopolského vojvodství, má podle nejnovějších údajů (GUS; 2015) 762 000 obyvatel. Historické centrum, zapsané na seznam UNESCO, zahrnuje kromě hlavního náměstí (pol. Rynek Główny) Wawelské návrší s královským hradem Wawel a katedrálou, a také rozsáhlou židovskou čtvrť Kazimierz. Jedná se o bezpochyby největší a nejvýznamnější koncentraci kulturně-historických památek nejen na území Malopolského vojvodství, ale i celého Polska. Jak uvádí (Włodarczyk; 2011)

krakovské Staré město obsahuje mnoho velmi dobře zachovaných památek všech období od vzniku města v 10. století. Kromě toho je krakovský Rynek Główny největším středověkým náměstím v Evropě.

Královské solné doly ve Wieliczce a Bochni představují v porovnání s Krakovem výrazně odlišný typ kulturně-historických památek. Podle (Bał a Ressel; 2011) je solný důl v Bochni nejstarším solným dolem v celém Polsku. Počátky těžby spadají přibližně do první poloviny 13. století. Dnes slouží důlní prostory jako sanatorium a turistický komplex. Solný důl ve Wieliczce je jen o pár let mladší než bocheňský, ovšem tamější celková historie exploatace soli sahá až do středního neolitu, kdy se vařila sůl ze solanky. Hloubka solného dolu dosahuje až 327 m, přičemž pro turisty jsou vyhrazeny prostory pouze v omezeném hloubkovém rozsahu 64 - 135 m. Nalezneme zde řadu solných komor, z nichž nejznámější je patrně komora svaté Kingy.

Specifický typ historické památky představuje rovněž německý koncentrační tábor Osvětim-Březinka (něm. Auschwitz-Birkenau). Nachází se na území města Osvětim (pol. Oświęcim) a vesnice Březinka (pol. Brzezinka). Účelem této památky je především přiblížit návštěvníkům historii koncentračního tábora, od vzniku tábora v roce 1940 do konce 2. světové války. Nejprve tábor sloužil ke zničení polské inteligence, později se proměnil v čistě vyhlazovací tábor. Jak uvádí (Pilich; 2000) v průběhu války zde bylo zavražděno 1 až 1,5 milionu lidí 28 různých národností, přičemž asi 90 % tvořili židé.

Sanktuárium Kalwaria Zebrzydowska, na rozdíl od výše uvedených, je typickým příkladem sakrální kulturně-přírodní památky. Jedná se o manýristický architektonicko-krajinný komplex a poutní místo. Sanktuárium je složeno z bernardýnského kláštera, pocházejícího z poloviny 17. století a přilehlého poutního parku. Součástí tohoto parku je celkem 42 kaplí a kostelů propojených 2 poutními trasami, Pána Ježíše a Panny Boží.

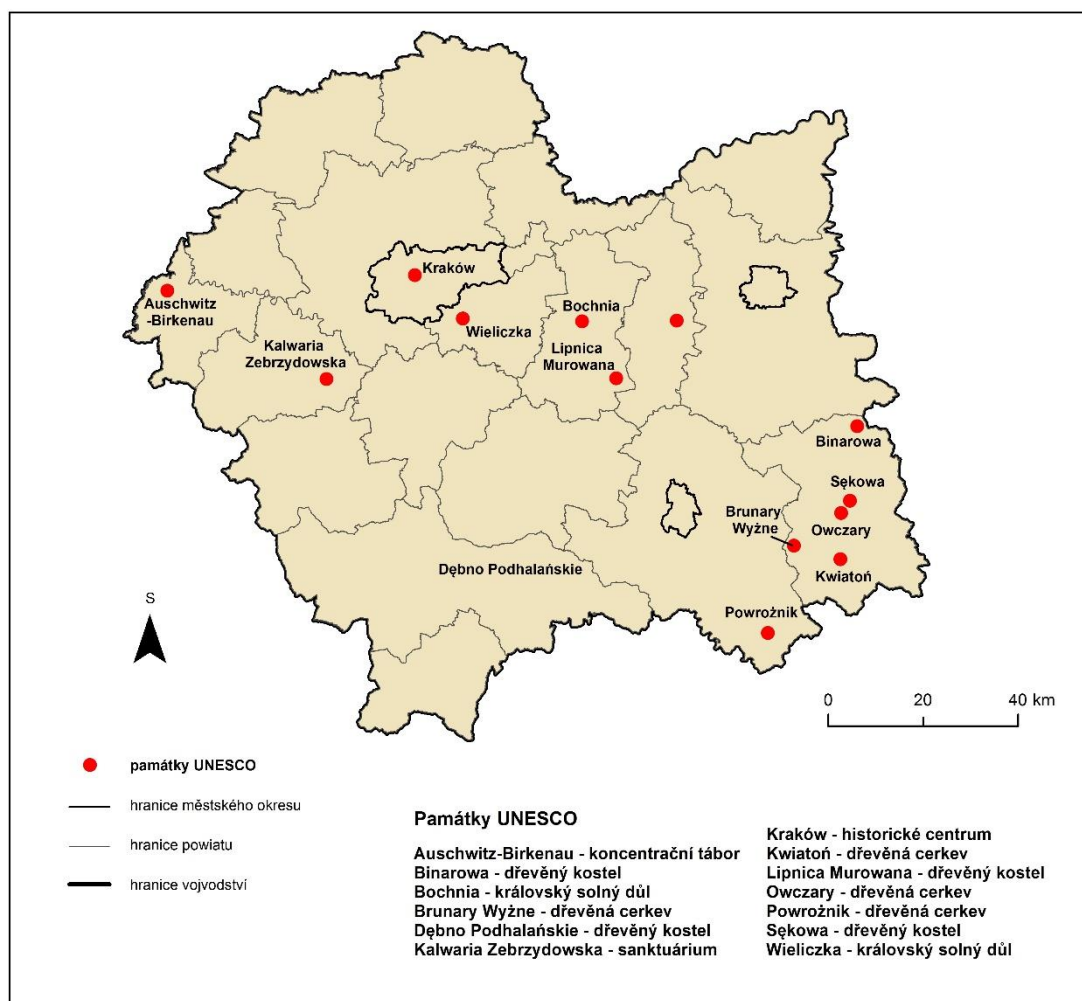
Dřevěné kostely a cerkve v jižním Malopolsku na seznamu UNESCO jsou vybrané nejcharakterističtější příklady polské dřevěné architektury. Jejich zachovalost nabízí jedinečnou možnost nahlédnout a porovnat artefakty mnoha různých uměleckých slohů v rámci jak samotných architektonických staveb, tak i jejich interiérů. Dřevěné kostely jižního Malopolska jsou v Malopolském vojvodství reprezentovány 4 umělecky nejhodnotnějšími a nejzachovalejšími kostely. Kostel svatého Michala Archanděla v Binarowej vznikl v dnešní podobě na přelomu 15. a 16. století. Obsahuje nejstarší známou dřevěnou věž z konce 16. století. Druhý kostel svatého Michala Archanděla

v Dębnu Podhalańskiem je podle (Włodarczyk; 2011) nejznámějším a nejnavštěvovanějším dřevěným kostelem s velmi bohatým interiérem. Současná podoba kostela pochází z 15. století. Převažují zde artefakty gotického stylu. Kostel svatého Leonarda v Lipnicy Murowanej postavený na konci 15. století je podobně jako kostel v Dębnu Podhalańskiem známý svou bohatou vnitřní výzdobou a zachovalostí. Kromě dřevěného kostela je Lipnica Murowana rovněž proslulá svou soutěží velikonočních palem. Kostel svatého Filipa a Jakuba v Sękowej je uznáván za nejkrásnější dřevěný kostel v Malopolsku. Jeho historie sahá do první poloviny 16. století. Vnitřní výzdoba je velmi pestrá, artefakty různých slohů od 17. až do 20. století.

Doposud nejmladší památka na polském seznamu UNESCO, Dřevěné cerkve v Karpatech, jsou v Malopolském vojvodství zastoupeny čtyřmi objekty. Brunary Wyżne, cerkev svatého Michala Archanděla; Kwiaton, cerkev svaté Paraskewy; Owczary, farní cerkev Matky Boží; Powroźnik, cerkev svatého Jakuba. Cerkve (dřevěné chrámy) se v Polsku obecně vyznačují kratší historií v porovnání s dřevěnými kostely a odlišnou církví, v tomto případě řecko-katolickou. Z geografického pohledu se nachází všechny 4 vybrané cerkve v jihovýchodním cípu Malopolského vojvodství poblíž hranic se Slovenskem a Podkarpatským vojvodstvím.

6.1.2 Historické památníky

Historické památníky (pol. Pomniki Historii), specifický typ ochrany památek v Polsku, (5 na území Malopolského vojvodství), se s jednou výjimkou překrývají s památkami na seznamu UNESCO. Jedná se o historické jádro Krakova, solné doly ve Wieliczce a Bochni, a sanktuárium Kalwaria Zebrzydowska. Jediný odlišný historický památník jsou Raclawice, historické území bitvy u Raclawic, které se nachází v severní části vojvodství v miechovském okrese. Tato bitva se odehrála v roce 1794, kdy pod vedením Tadeusze Kościuszki, Poláci zvítězili nad ruským impériem (NID; 2016).

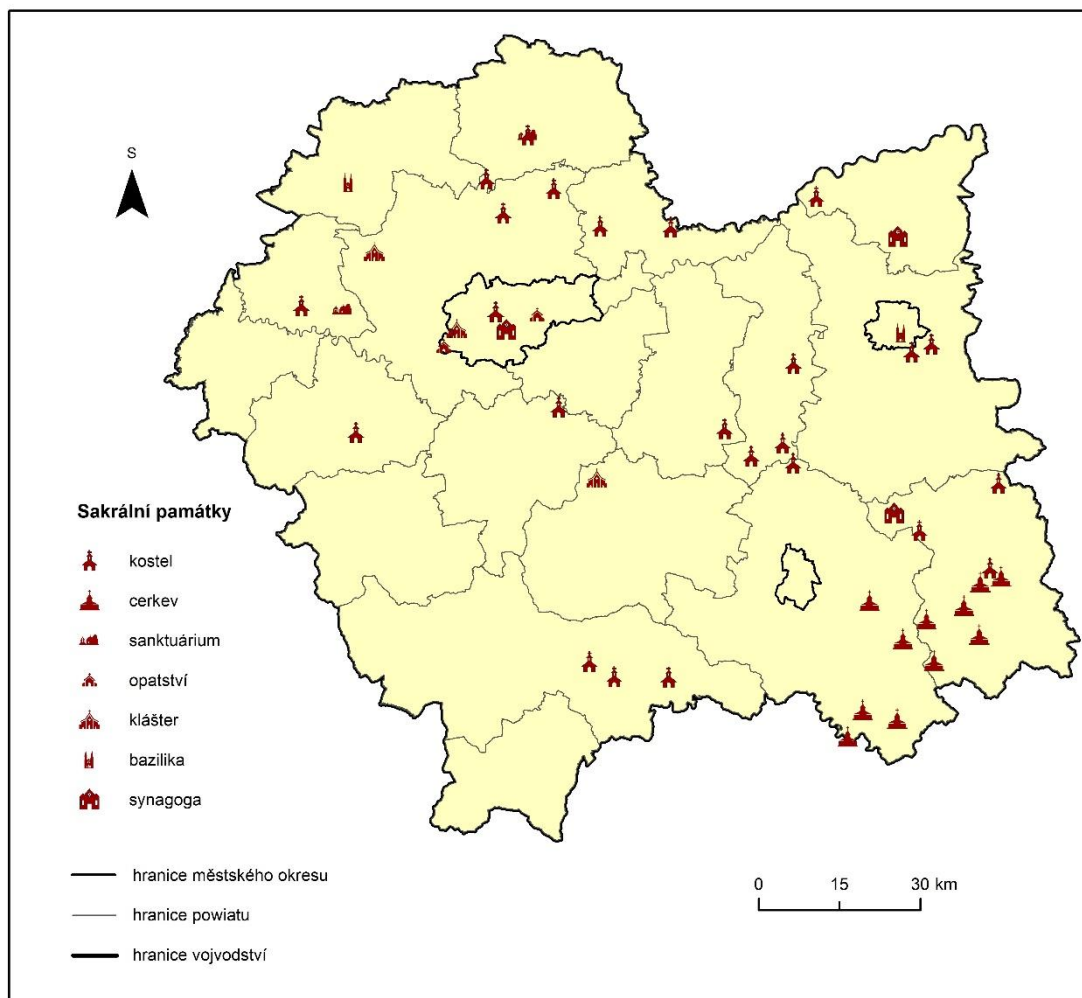
Obr. 5: Památky UNESCO na území Malopolského vojvodství

Zdroj: Vlastní zpracování v programu ArcGIS 10.1, data CODGiK

6.2 Bodové památky

6.2.1 Sakrální památky

Dohromady bylo vybráno 48 památek 7 různých typů staveb. Z toho 24 kostelů, 11 cerkví, 3 sanktuária, 2 opatství, 3 kláštery, 2 baziliky a 3 synagogy.

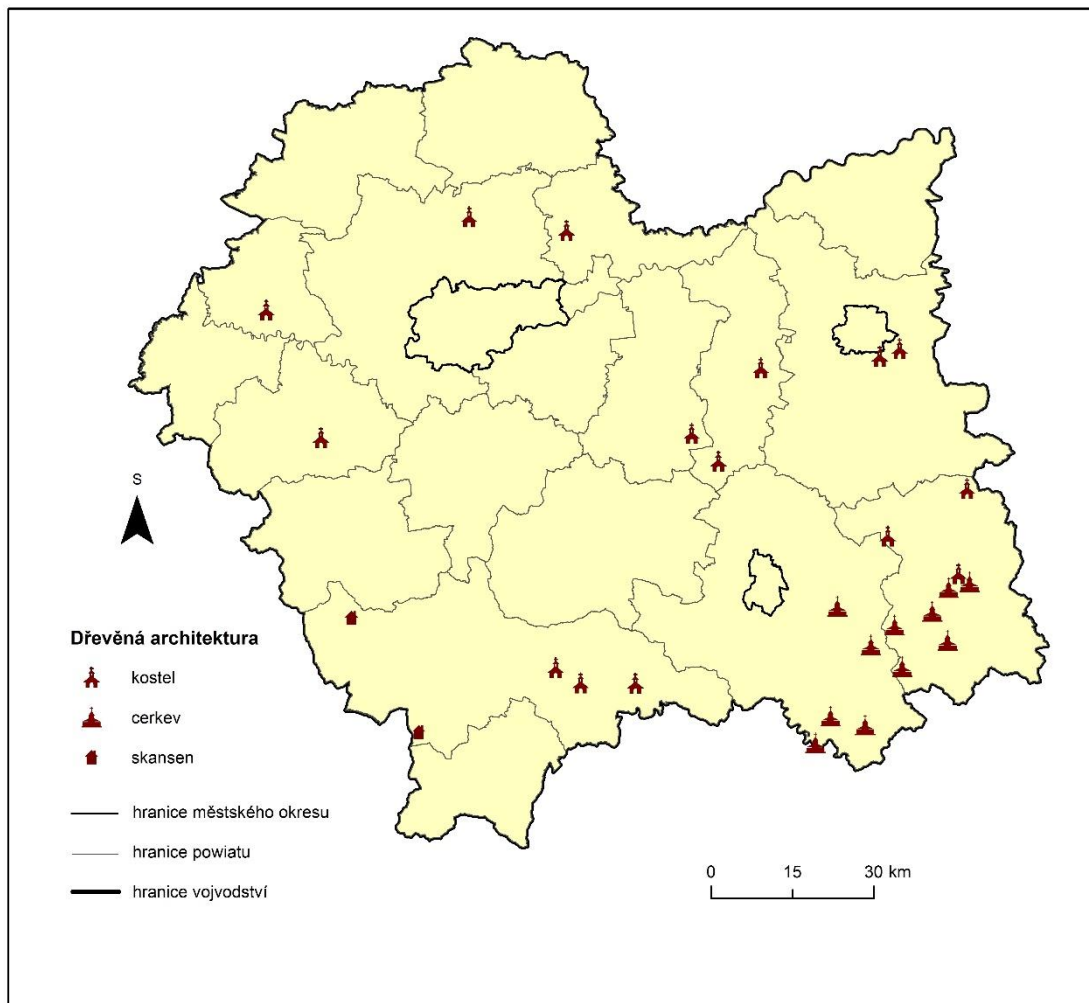

Obr. 6: Sakrální bodové památky na území Malopolského vojvodství

Zdroj: Vlastní zpracování v programu ArcGIS 10.1, data CODGiK

Jak je z Obr. 6 patrné, jednotlivé typy sakrálních staveb jsou v území zdánlivě náhodně rozptýlené s výjimkou církví, které se koncentrují v jihovýchodní části vojvodství, novosadeckém a gorlickém okrese při hranicích se Slovenskem. Poměrně početná je i koncentrace kostelů v jižní části okresu Brzesko a mezi krakovským a prošovickým okresem. Ostatní typy staveb jsou obsaženy pouze v menším množství památek a není zde patrná žádná zákonitost rozšíření.

Obr. 7: Vybrané památky dřevěné architektury na území Malopolského vojvodství

Zdroj: Vlastní zpracování v programu ArcGIS 10.1, data CODGiK

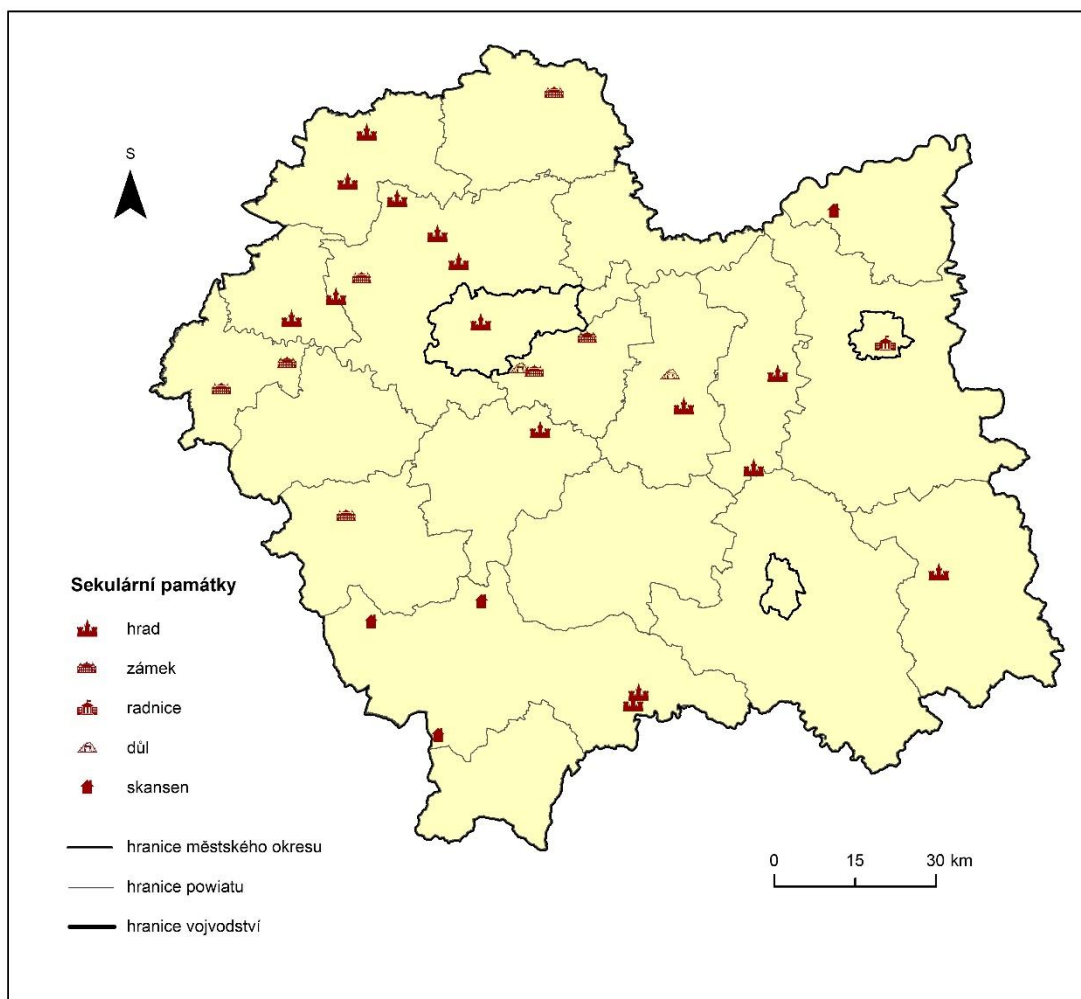
Dřevěná architektura především sakrálních staveb, kostelů a církví, představuje jedinečné ukázky propojení historických památek s okolní přírodní krajinnou sférou. Historie této architektury je velmi stará. Díky rozsáhlým lesním porostům vázaným zvláště na Karpatský oblouk a jeho podhůří, které posloužily jako prakticky nevyčerpatelná zásoba dřeva, nacházíme většinu dřevěných staveb právě v oblasti Karpatských pohoří a přilehlém okolí. Nejstaršími dochovanými objekty jsou nepochybně dřevěné kostely. Ty vůbec nejstarší pochází z 13. až 14. století. Ovšem hlavní rozkvět nastal v 15. a 16. století. Ve vnitřní výzdobě převažují gotické artefakty. Kostely se liší nejen svou bohatostí interiéru, ale i rozdílnými typy střech. Charakteristickým typem pro území Malopolska, jak uvádí (Marciniszyn; 2009), je jednohřbetní střecha nad lodí a kněžiště se střešní konstrukcí odpovídající šířce kněžiště. Kromě výše zmíněných čtyř kostelů na seznamu UNESCO je možné doplnit mnoho

dalších významných příkladů dřevěných kostelů, jako například ty ve vesnicích Harkłowa, Barwałd Dolny, Grywałd či Skrzyszów. Druhým nejčastějším typem dřevěné architektury jsou cirkve, spadající pod byzantskou tradici pravoslavné a řecko-katolické církve. Na rozdíl od kostelů se jich dochovalo znatelně méně. Nejvíce zachovaných cirkví je tzv. lemkovského typu, který se dále rozděluje na 3 podtypy, severozápadní, severovýchodní a schyłkowy (dekadentní, konečný). Mezi nejvýznamnější cirkve patří, kromě zapsaných na seznamu UNESCO, Banica, Berest, Kunkowa, Szczawnik nebo Ropica Górna.

Sekulárními stavbami dřevěné architektury jsou na území vojvodství dřevěné skanseny. Oba vybrané, Chochołów a Zubrzyca Górna, se nacházejí v západní části novotarského okresu poblíž hranic se Slovenskem. Významnější Chochołów, postavený již na počátku 16. století, zahrnuje typické podhalaňské chalupy. Podle (Ruszczyk; 2009) patří dokonce Chochołów mezi potenciální adepty k zapsání do seznamu UNESCO.

6.2.2 Sekulární památky

Zde bylo vybráno celkem 30 památek 5 různých typů staveb. Z toho 15 hradů, 7 zámků, 1 radnice, 2 solné doly a 4 skanseny. Na Obr. 8 si můžeme všimnout, že nejvíce hradů je situováno v severní části vojvodství, SZ od Krakova. Zámků je na území vojvodství podstatně méně a nachází se v západní až centrální části. Nejvýznamnějšími sekulárními památkami jsou hrad Wawel v Krakově, solné doly ve Wieliczce a Bochni, zámky Niepołomice, Sucha Beskidzka, hrady Niedzica a Czornosztyn na Dunajci v novotarském okrese, renesanční hrad Pieskowa Skała v Ojcovském národním parku a barokní hrad Nowy Wiśnicz v bocheňském okrese.

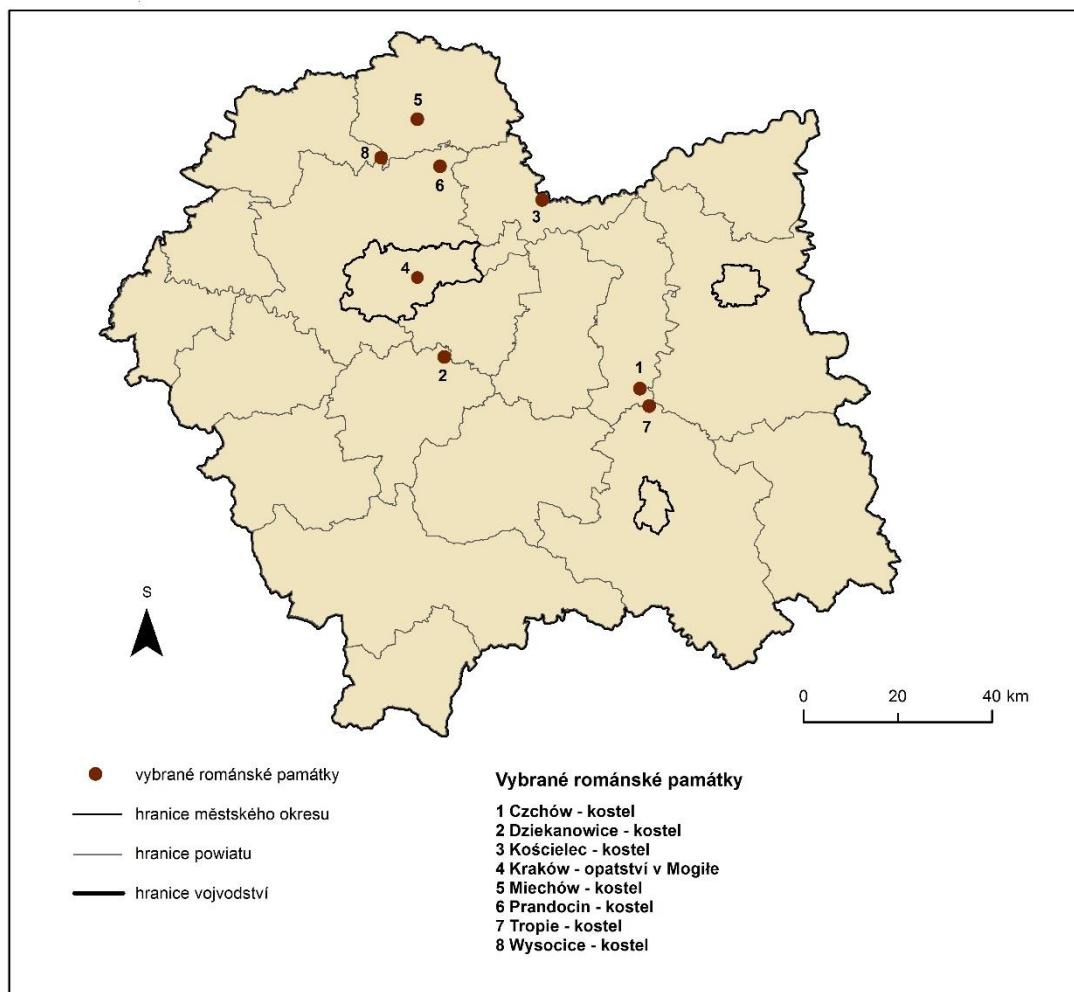

Obr. 8: Sekulární bodové památky na území Malopolského vojvodství

Zdroj: Vlastní zpracování v programu ArcGIS 10.1, data CODGiK

6.2.3 Umělecké slohy

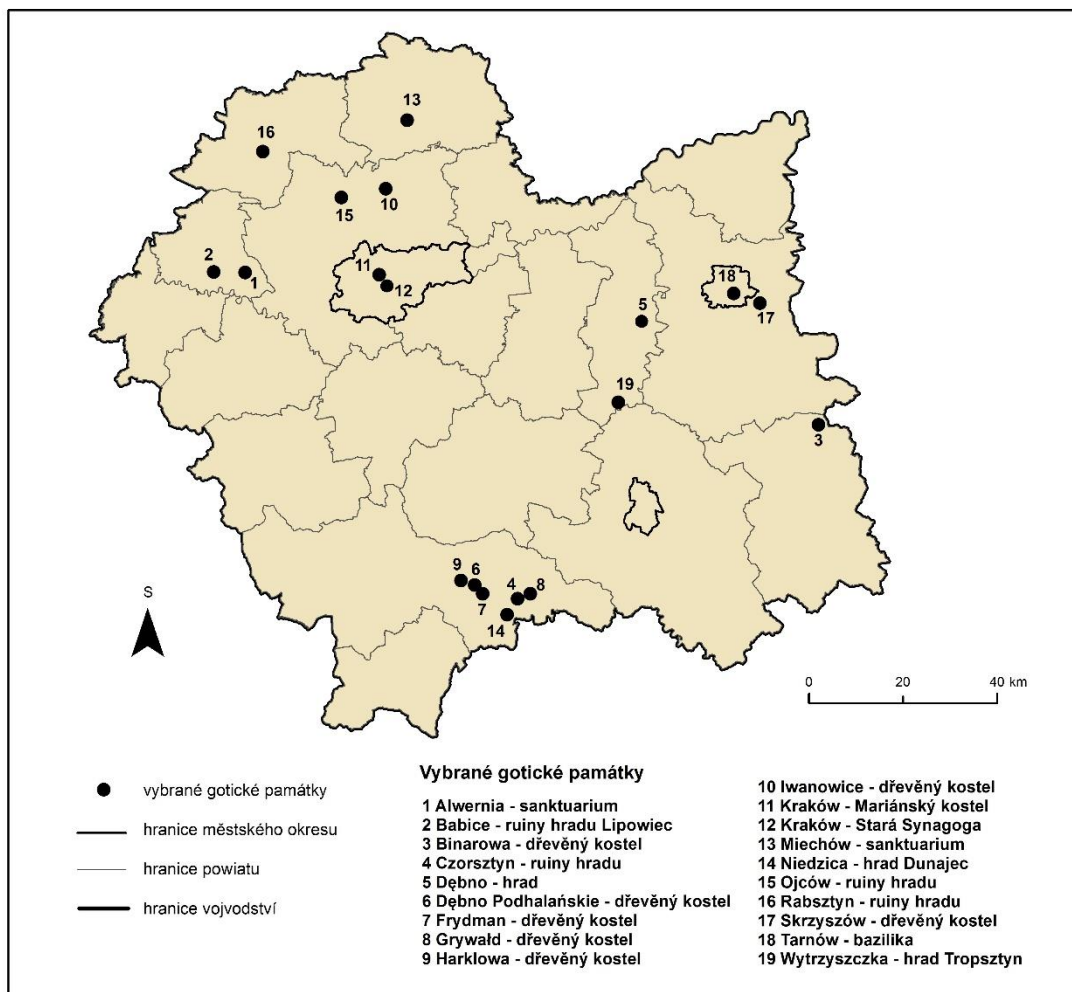
Na území vojvodství nalezneme památky prakticky všech uměleckých slohů od počátku Polského státu. Románský sloh je zde zastoupen sakrálními stavbami, kostely a opatstvími. Největší koncentrace se soustředí spíše do severní části vojvodství a oblasti okolo Krakova.

Obr. 9: Vybrané románské památky na území Malopolského vojvodství

Zdroj: Vlastní zpracování v programu ArcGIS 10.1, data CODGiK

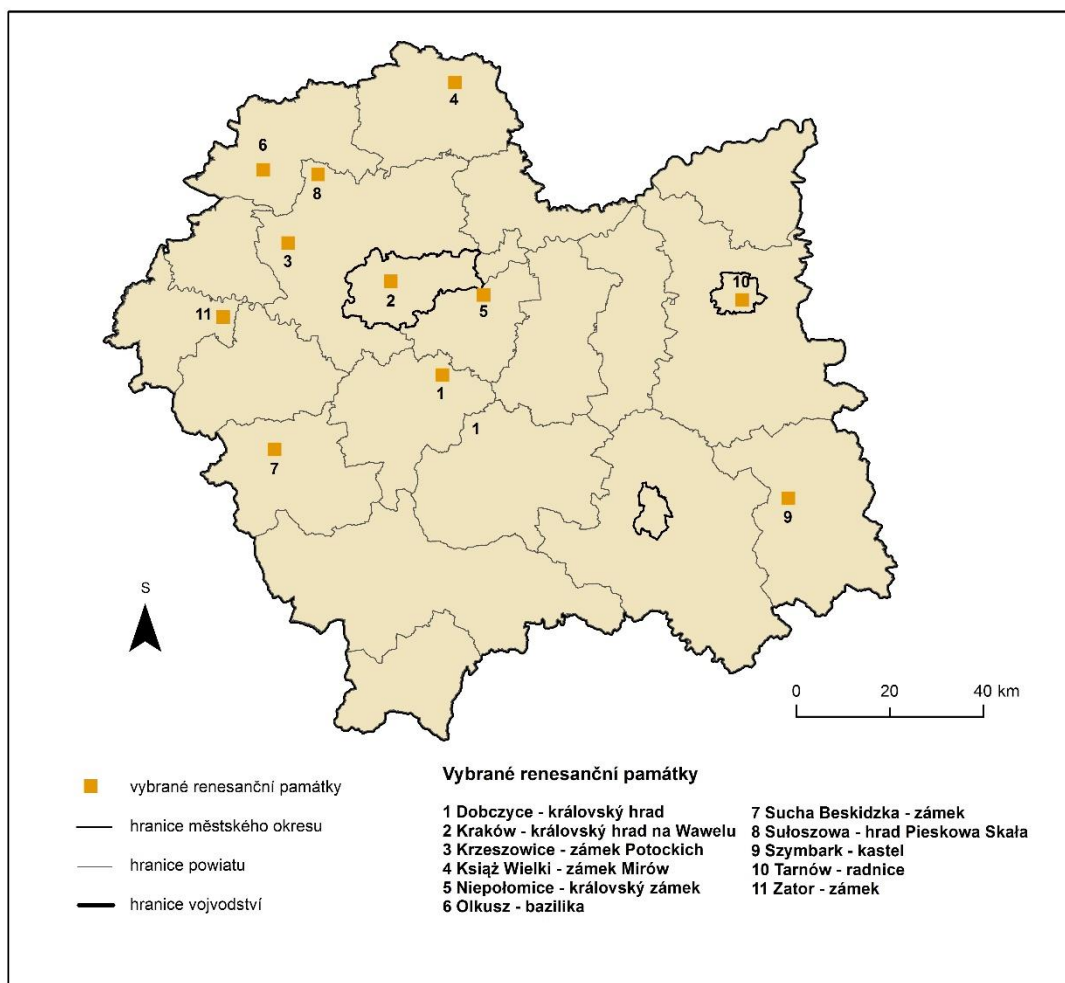
Gotický sloh je v oblasti Malopolského vojvodství charakterizován převážně dřevěnými kostely v jižní části území, novotarském okrese. Dalším významným typem staveb jsou hrady a sanktuária. Turisticky pravděpodobně nejčinnější jsou Mariánský kostel na Rynku Głównym v Krakově, Stará Synagoga v židovské čtvrti Kazimierz, hrad Niedzica na Dunajci a dřevěný kostel Dębno Podhalańskie.

Obr. 10: Vybrané gotické památky na území Malopolského vojvodství

Zdroj: Vlastní zpracování v programu ArcGIS 10.1, data CODGiK

Renesanční sloh přináší na území vojvodství řadu významných zámků, včetně Niepołomic východně od Krakova, Sułoszowe (Pieskowa Skała) severozápadně od Krakova, Krzeszowic západně od Krakova a Książ Wielkiego v severní části miechovského okresu. Pozoruhodný je fakt, že památky jsou rozptýleny po celém území s výjimkou jižních okresů.

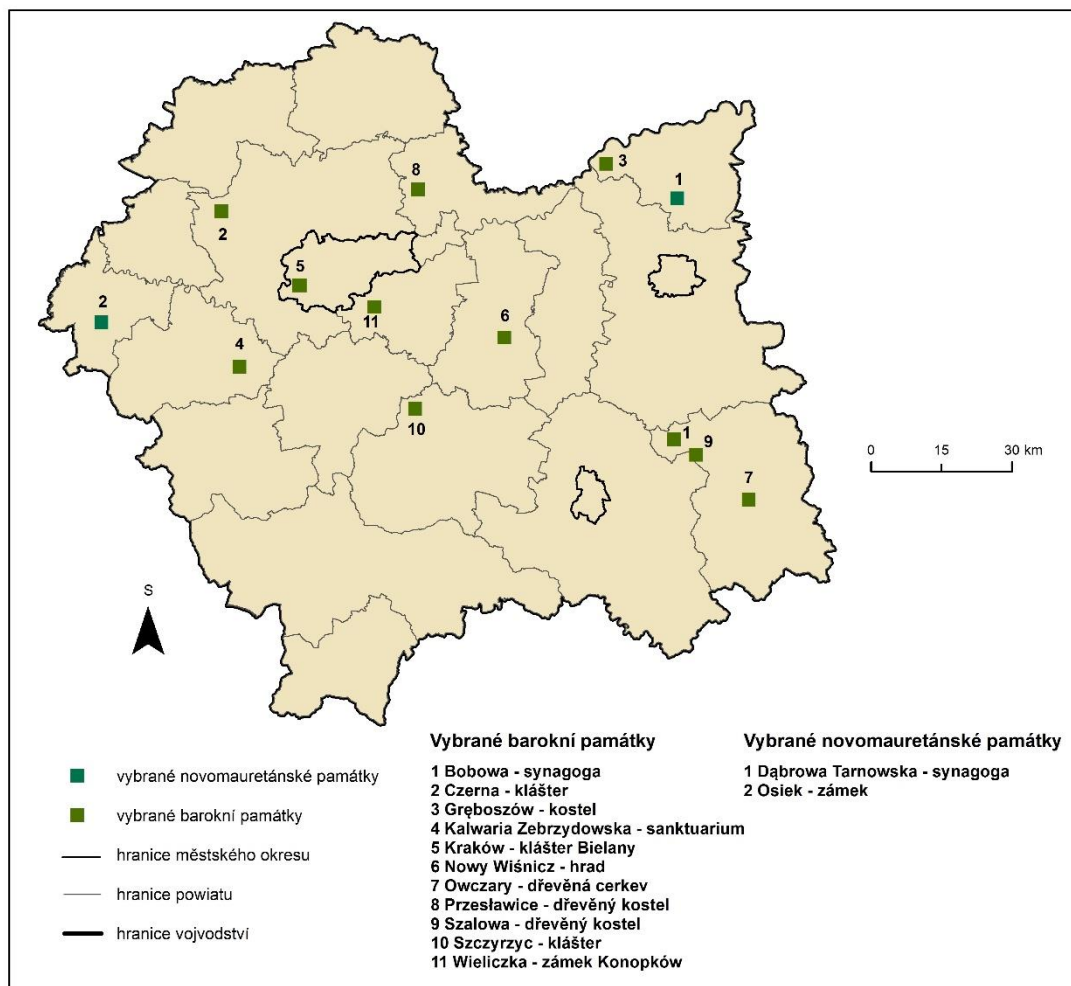

Obr. 11: Vybrané renesanční památky na území Malopolského vojvodství

Zdroj: Vlastní zpracování v programu ArcGIS 10.1, data CODGiK

Barokní památky jsou tvořeny mnoha druhy staveb s málo objekty. Rozšíření je převážně v centrální až východní části vojvodství. Mezi turisticky nejatraktivnější patří sanktuárium Kalwaria Zebrzydowska, hrad Nowy Wiśnicz a klášter Bielany v Krakově. Zajímavostí jsou 2 památky novomauretánského slohu, který patří k dílčí etapě

historismu. Situovány jsou daleko od sebe, zámek Osiek v osvětimském okrese a synagoga v Dąbrowie Tarnowskiej v okrese Dąbrowa Tarnowska.

Obr. 12: Vybrané barokní a novomauretánské památky na území Malopolského vojvodství

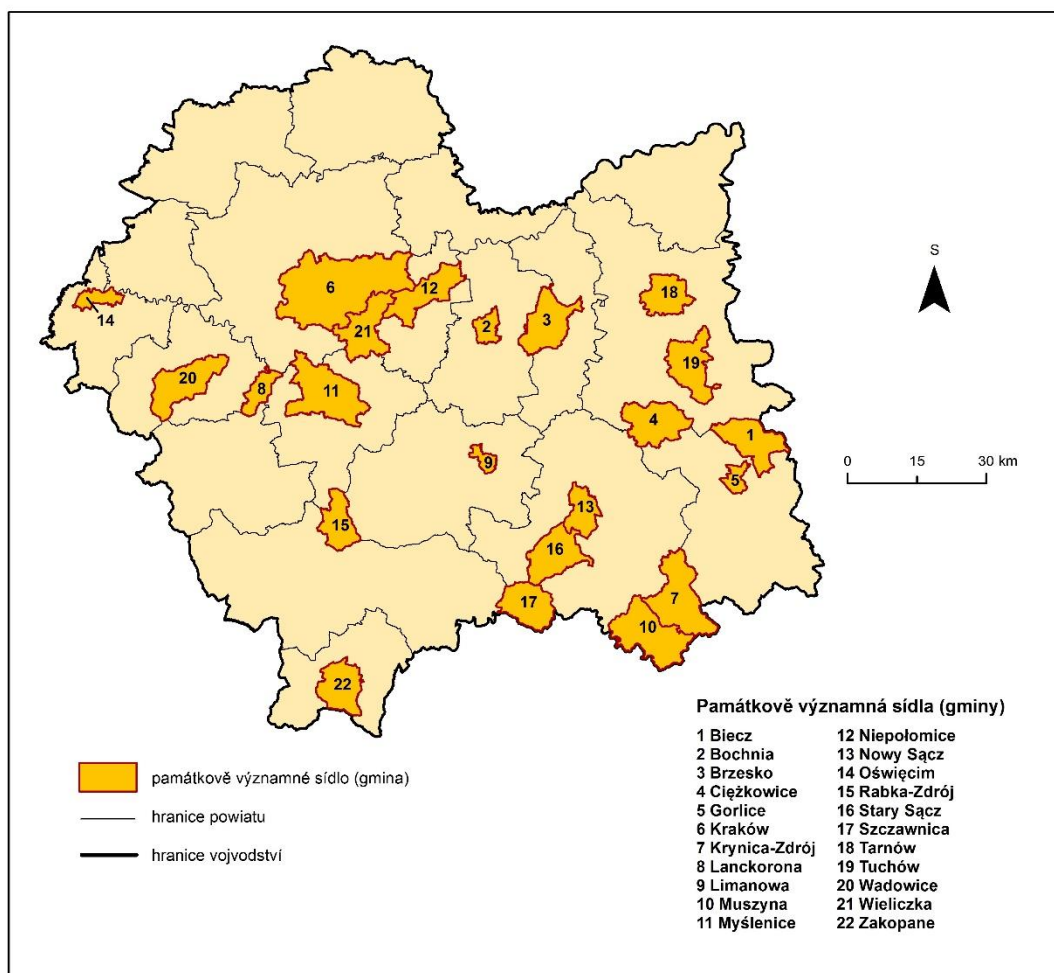
Zdroj: Vlastní zpracování v programu ArcGIS 10.1, data CODGiK

6.3 Plošné památky

6.3.1 Památkově významná sídla

Mezi památkově významná sídla byla vybrána města a gminy s největší koncentrací památek. Patří zde většina velkých měst, včetně sídel městských okresů Krakov, Tarnov s jeho renesančním centrem a Nový Saded. Z menších měst stojí za zmínku Wadowice s rodným domem bývalého papeže Jana Pavla II. (vlastním jménem Karol Wojtyła).

Populačně nejmenší sídlo, vesnice Lanckorona, je proslulá svými zachovanými dřevěnými domy v centru města a ruinami starobylého hradu. Nachází se ve východní části wadowického okresu. Na území vojvodství nalezneme i řadu lázeňských měst. Nejznámějším je Zakopane na úpatí Vysokých Tater a Krynica Zdrój v Sadeckých Beskydech (pol. Beskid Sądecki).

Obr. 13: Památkově významná sídla na území Malopolského vojvodství

Zdroj: Vlastní zpracování v programu ArcGIS 10.1, data CODGiK

6.3.2 Kulturní parky

Kulturní parky tvoří specifický typ ochrany památek. Účelem je ochrana kulturní krajiny se zachováním tradičních nemovitých památek. Podle (NID; 2016) nalezneme na území Malopolského vojvodství 2 kulturní parky. Kulturní park Zakopanské kotliny (pol. Park Kulturowy Kotliny Zakopiańskiej) je situován na území města Zakopane a jeho

periferie. Kulturní park Starého města v Krakově zaujímá chráněné území jak památky UNESCO, tak historického památníku.

6.4 Typologie atraktivnosti památek

Jak již bylo uvedeno výše, kulturně-historické památky byly kromě hlavní typologie rozděleny také empiricky podle míry atraktivnosti na regionální, národní a mezinárodní úroveň. Do mezinárodních byla zařazena většina památek na seznamu UNESCO s výjimkou dřevěných kostelů a cerkví kvůli jejich relativně špatné dostupnosti a menší propagaci. Kromě památek UNESCO, mezi památku s mezinárodní úrovní atraktivity lze považovat památkově významné sídlo Wadowice s rodným domem jediného polského papeže Jana Pavla II. Památky národního charakteru jsou převážně hrady a zámky, a také zbývající památky na seznamu UNESCO. Patří sem i řada památkově významných sídel a většiny lázeňských měst. Do poslední kategorie regionální úrovně památek potom spadají všechny ostatní, včetně skansenů, kostelů a některých památkově významných sídel.

7 Závěr

V první části práce byly vysvětleny rozdíly a vnímání turistiky a cestovního ruchu v Polsku. Následně byla provedena geografická charakteristika území jak z fyzického, tak socioekonomického pohledu. Malopolské vojvodství patří svou rozlohou spíše k menším polským vojvodstvím, ovšem svou heterogenitou se řadí v mnoha ohledech k nejhodnotnějším regionům Polska. Nachází se zde hustá síť komunikací a vodních toků. Území vojvodství se rozkládá ve 2 evropských megaregionech, což zásadně ovlivňuje morfologii reliéfu a následně osídlení a koncentraci památek. Bylo zde dosud vyhlášeno 6 národních parků a 11 chráněných krajinných oblastí, což znamená největší koncentraci velkoplošně chráněných území v Polsku.

Stěžejní část práce spočívala v analýze kulturně-historických předpokladů území pro cestovní ruch podle funkčně-chorologického modelu Petera Mariota. Nejprve byla zpracována typologie kulturních památek na základě několika vybraných atributů, bodového nebo plošného typu, převažujícího uměleckého slohu, sakrálního nebo světského typu, a v neposlední řadě také podle systému polské ochrany památek NID. Pro tento účel bylo celkem vybráno 104 památek. Takto rozdělené památky byly poté graficky znázorněny v mapovém softwaru GIS, stručně popsány a vysvětleny možné zákonitosti jejich rozšíření.

Území Malopolského vojvodství můžeme rozdělit na základě množství památek v jednotlivých okresech a koncentrace památek podle vybraných typů. Nejvíce, 13 památek, je situováno v gorlickém okrese, kde převažují sakrální stavby, dřevěné kostely a cerkve. Následuje novotarský okres zahrnující celkem 11 památek, s mírnou převahou sekulárních staveb, hradů a skansenů nad sakrálními dřevěnými kostely. Dalšími okresy bohatými na památky jsou novosadecký a krakovský okres a městský okres Krakov, které obsahují každý 9 památek. S výjimkou krakovského okresu v obou zbývajících dominují sakrální stavby. Na opačné straně jsou okresy, obsahující pouze 1 památku, prošovický, suský a městský okres Nový Sadec. V průměru vychází na každý okres a městský okres přibližně 5 památek.

Distribuce kulturně-historických památek není vázaná na konkrétní vodní toky, ale spíše na celkový georeliéf území. Obecně se nachází více památek v centrální až severní části vojvodství na hranici Polských vysočin a Západních Karpat. Správní město Krakov,

představuje svou velikostí a historickým vývojem kulturní, ekonomické a turistické centrum celého vojvodství. Společně s krakovským okresem zde nalezneme nejhustější síť památek a ukázkové příklady prakticky všech uměleckých slohů ve výjimečně zachovalém stavu.

8 Summary

The main aim of this bachelor thesis was to create a typology of cultural-historical sights in the Malopolska voivodeship and subsequently to describe and explain their spatial distribution. The area of the Malopolska voivodeship represents due to its long history one of the largest concentration of monuments in Poland. We can find there preserved buildings practically from every historical epoch since the establishment of the oldest towns and cities. The distribution of sights is not bounded to specific watercourses, but rather on the overall terrain of the territory. Generally there are more monuments in the central to northern part of the voivodeship on the border of the Polish highlands and the Western Carpathians.

We can also divide the area of the voivodeship on the basis of used typology. In the south and southeastern part of the voivodeship predominates sacral wooden architecture, especially wooden churches and temples. On the contrary the north and northwestern part of the voivodeship is more typical for its secular sights. The least of the monuments we can find in the southwestern and northeastern part of the voivodeship. And finally in the surroundings of Kraków is then located the most sights of all types. The city of Kraków represents by its size and historical development the cultural, economic and tourist center of the whole voivodeship. Together with Kraków county we can find there the densest network of monuments and examples of all art styles in exceptionally pristine condition.

9 Podsumowanie

Głównym celem tej pracy licencjackiej było stworzenie typologii kulturalno-historycznych zabytków na terenie województwa małopolskiego i następnie opis i wyjaśnienie ich dystrybucji przestrzennej. Obszar województwa małopolskiego przedstawia dzięki swojej długiej historii jedną z największych koncentracji zabytków w całej Polsce. Możemy tam znaleźć budynki praktycznie z każdej historycznej epoki już od powstania najstarszych miast. Dystrybucja kulturowo-historycznych zabytków nie jest związana z konkretnymi szlakami wodnymi, ale raczej z reliefem terenu. Ogólnie więcej zabytków znajduje się w średniej i północnej części województwa przy granicy Wyżyn Polskich oraz Karpat Zachodnich.

Możemy również podzielić obszar województwa zgodnie z używaną typologią. W południowej i południowo-wschodniej części województwa przeważają sakralne zabytki architektury drewnianej, przede wszystkim kościoły i cerkwie. Odwrotnie północna i północno-zachodna część województwa jest bardziej typowa świeckimi zabytkami. Najmniej zabytków znajdziemy w południowo-zachodniej i północno-wschodniej części województwa. I wreszcie w okolicy Krakowa umieszczona większość zabytków wszystkich możliwych rodzajów. Miasto Kraków, dzięki swojej wielkości i historycznemu rozwojowi, to kulturalny, ekonomiczny oraz turystyczny środek całego województwa. Kraków razem z powiatem krakowskim zawierają najbardziej gęstą sieć zabytków oraz bardzo dobrze zachowane przykłady praktycznie wszystkich rodzajów sztuki.

Seznam použité literatury

Literární:

BAK, J.; RESSEL, E.: *Polska: 1000 miejsc, które musisz zobaczyć*. Bielsko-Biała: Wydawnictwo Dragon. 2011

LIJEWSKI, T.; MIKUŁOWSKI, B.; WYRZYKOWSKI, J.: *Geografia Turystyki Polski*. Warszawa: Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne. 2008

LUDVÍK, M.: *Malá encyklopedie turistiky*. Praha: Olympia. 1986

KAPROWSKI, W.: *Geografia turystyczna*. Warszawa: Wyższa Szkoła Ekonomiczna w Warszawie. 2004

KONDRACKI, J.: *Geografia regionalna Polski*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN. 2011

KOWALCZYK, A.; DEREK, M.: *Zagospodarowanie turystyczne*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN. 2010

KRUCZEK, Z.: *Geografia atrakcji turystycznych*. Kraków: Proksenia. 2009

KUREK, W.; FARACIK, R.; MIKA, M.; PAWLUSIŃSKI, R.; PITRUS, E.; PTASZYCKA-JACKOVA, D.: *Turystyka*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN. 2007

MARIOT, P.: *Geografia cestovného ruchu*. Bratislava: VEDA, Vydavateľstvo SAV. 1983

MARNISZYN, E.: *Architektura drewniana*. Warszawa: Carta Blanca. 2009

PÁSKOVÁ, M.; ZELENKA, J.: *Výkladový slovník cestovního ruchu*. Praha: MMR. 2002

PILICH, M.: *Poland: Illustrated Guide*. Warsaw: Muza SA. 2000

RICHLING, A.; OSTASZEWSKA, K.: *Geografia fizyczna Polski*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN. 2005

RUSZCZYK, G.: *Architektura drewniana w Polsce*. Warszawa: Muza SA. 2009

WŁODARCZYK, J.: *Zabytki UNESCO w Polsce*. Warszawa: Arti. 2011

WYRZYKOWSKI, J.; MARAK, J.: *Turystyka w ujęciu interdyscyplinarnym*. Wrocław: Wyższa Szkoła Handlowa. 2010

Internetové:

CODGiK (Centralny Ośrodek Dokumentacji Geodezyjnej i Kartograficznej). (2016). URL: <http://www.codgik.gov.pl/index.php/darmowe-dane.html> (adresa platná k 4. 5. 2016)

DIVA-GIS. (2011). URL: <http://www.diva-gis.org/gdata> (adresa platná k 4. 5. 2016)

Eurostat. (2016). URL: <http://ec.europa.eu/eurostat/web/nuts/national-structures-eu> (adresa platná k 4. 5. 2016)

GUS (Główny Urząd Statystyczny). (2014). URL: <http://krakow.stat.gov.pl/dane-o-województwie/województwo-918/informacje-o-województwie/> (adresa platná k 4. 5. 2016)

GUS. (2015). URL: <http://krakow.stat.gov.pl/dane-o-województwie/województwo-918/rolnictwo-lesnictwo-srodowisko/> (adresa platná k 4. 5. 2016)

KSNG (Komisja Standaryzacji Nazw Geograficznych poza Granicami Rzeczypospolitej Polskiej). (2016). URL: http://ksng.gugik.gov.pl/mapa_adm.php (adresa platná k 4. 5. 2016)

NID (Narodowy Instytut Dziedzictwa). (2016). URL: <http://www.nid.pl/pl/> (adresa platná k 4. 5. 2016)

WHC-UNESCO (World Heritage List-UNESCO). (2016). URL: <http://whc.unesco.org/en/list/> (adresa platná k 4. 5. 2016)

Přílohy

Příloha 1: Tabulka všech použitých kulturně-historických památek

Kulturně-historické památky							
poč.	Název památky	Okres/ Městský okres	Bodová/plošná	Sakrální/sekulární	převlád. uměl. sloh	Specifický typ památky	Význam
1	Alwernia - sanktuarium	chrzanowski	bodová	sakrální	gotika	sanktuarium	regionál.
2	Andrzejówka - dřevěná cerkev	nowosądecki	bodová	sakrální	více	dřevěná cerkev	regionál.
3	Auschwitz-Birkenau	oświęcimski	plošná	sekulární	–	UNESCO	mezinár.
4	Babice - ruiny hradu Lipowiec	chrzanowski	bodová	sekulární	gotika	hrad	regionál.
5	Banica - dřevěná cerkev	gorlicki	bodová	sakrální	více	dřevěná cerkev	regionál.
6	Barwałd Dolny - dřevěný kostel	wadowicki	bodová	sakrální	více	dřevěný kostel	regionál.
7	Berest - dřevěná cerkev	nowosądecki	bodová	sakrální	více	dřevěná cerkev	regionál.
8	Biecz	gorlicki	plošná	sakrální, sekulární	více	památkově významné sídlo	regionál.
9	Binarowa - dřevěný kostel	gorlicki	bodová	sakrální	gotika	UNESCO	národní
10	Bobowa - synagoga	gorlicki	bodová	sakrální	baroko	synagoga	regionál.
11	Bogusza - dřevěná cerkev	nowosądecki	bodová	sakrální	více	dřevěná cerkev	regionál.
12	Bochnia	bocheński	plošná	sakrální, sekulární	více	památkově významné sídlo	národní
13	Bochnia - královský solný důl	bocheński	bodová	sekulární	–	UNESCO, historický památník	mezinár.
14	Brunary Wyżne - dřevěná cerkev	gorlicki	bodová	sakrální	více	UNESCO	národní
15	Brzesko	brzeski	plošná	sakrální, sekulární	více	památkově významné sídlo	regionál.
16	Bydlin - ruiny hradu	olkuski	bodová	sekulární	–	hrad	regionál.
17	Ciężkowice	tarnowski	plošná	sakrální, sekulární	–	památkově významné sídlo	regionál.
18	Czerna - klášter	krakowski	bodová	sakrální	baroko	klášter	regionál.
19	Czchów - kostel	brzeski	bodová	sakrální	románský	kostel	regionál.
20	Czorsztyn - ruiny hradu	nowotarski	bodová	sekulární	gotika	hrad	regionál.
21	Dąbrowa Tarnowska - synagoga	dąbrowski	bodová	sakrální	historismus	synagoga	regionál.
22	Dębno - hrad	brzeski	bodová	sekulární	gotika	hrad	regionál.
23	Dębno Podhalańskie - dřevěný kostel	nowotarski	bodová	sakrální	gotika	UNESCO	národní

24	Dobczyce - královský hrad	krakowski	bodová	sekulární	renesance	hrad	regionál.
25	Dziedkanowice - kostel	myślenicki	bodová	sakrální	románský	kostel	regionál.
26	Frydman - dřevěný kostel	nowotarski	bodová	sakrální	gotika	dřevěný kostel	regionál.
27	Gorlice	gorlicki	plošná	sakrální, sekulární	více	památkově významné sídlo	regionál.
28	Gręboszów - kostel	dąbrowski	bodová	sakrální	baroko	kostel	regionál.
29	Grywałd - dřevěný kostel	nowotarski	bodová	sakrální	gotika	dřevěný kostel	regionál.
30	Harklowa - dřevěný kostel	nowotarski	bodová	sakrální	gotika	dřevěný kostel	regionál.
31	Chabówka - skansen	nowotarski	bodová	sekulární	–	skansen	regionál.
32	Chochołów - skansen	nowotarski	bodová	sekulární	–	skansen	regionál.
33	Iwanowice - dřevěný kostel	krakowski	bodová	sakrální	gotika	dřevěný kostel	regionál.
34	Iwkowa - dřevěný kostel	brzeski	bodová	sakrální	více	dřevěný kostel	regionál.
35	Kalwaria Zebrzydowska - sanktuarium	wadowicki	bodová	sakrální	baroko	UNESCO, historický památník	mezinár.
36	Korzkiew - hrad	krakowski	bodová	sekulární	více	hrad	regionál.
37	Kościelec - kostel	proszowicki	bodová	sakrální	románský	kostel	regionál.
38	Kotlina Zakopiańska - kulturní park	tatzański	plošná	sakrální, sekulární	–	kulturní park	mezinár.
39	Kraków	Kraków	plošná	sakrální, sekulární	více	památkově významné sídlo	mezinár.
40	Kraków - historické centrum	Kraków	plošná	sakrální, sekulární	více	UNESCO, historický památník	mezinár.
41	Kraków - klášter Bielany	Kraków	bodová	sakrální	baroko	klášter	národní
42	Kraków - královský hrad na Wawelu	Kraków	bodová	sekulární	renesance	hrad	mezinár.
43	Kraków - kulturní park Staré Město	Kraków	plošná	sakrální, sekulární	více	kulturní park	mezinár.
44	Kraków - Mariánský kostel	Kraków	bodová	sakrální	gotika	kostel	mezinár.
45	Kraków - opatství Tyniec	Kraków	bodová	sakrální	více	benediktínské opatství	národní
46	Kraków - opatství v Mogile	Kraków	bodová	sakrální	románský	cisterciácké opatství	regionál.
47	Kraków - Stará Synagoga	Kraków	bodová	sakrální	gotika	synagoga	mezinár.
48	Krynica Zdrój - lázeňské město	nowosądecki	plošná	sakrální, sekulární	více	památkově významné sídlo	národní
49	Krzyszowice - zámek Potockich	krakowski	bodová	sekulární	renesance	zámek	regionál.
50	Książ Wielki - zámek Mirów	miechowski	bodová	sekulární	renesance	zámek	regionál.

51	Kunkowa - dřevěná cerkev	gorlicki	bodová	sakrální	více	dřevěná cerkev	regionál.
52	Kwiatóń - dřevěná cerkev	gorlicki	bodová	sakrální	více	UNESCO	národní
53	Lanckorona	wadowicki	plošná	sakrální, sekulární	více	památkově významné sídlo	regionál.
54	Limanowa	limanowski	plošná	sakrální, sekulární	více	památkově významné sídlo	regionál.
55	Lipnica Murowana - dřevěný kostel	bocheński	bodová	sakrální	více	UNESCO	národní
56	Miechów - kostel	miechowski	bodová	sakrální	románský	kostel	regionál.
57	Miechów - sanktuarium	miechowski	bodová	sakrální	gotika	sanktuarium	regionál.
58	Muszyna - lázeňské město	nowosądecki	plošná	sakrální, sekulární	více	památkově významné sídlo	regionál.
59	Myślenice	myślenicki	plošná	sakrální, sekulární	více	památkově významné sídlo	regionál.
60	Niedzica - hrad Dunajec	nowotarski	bodová	sekulární	gotika	hrad	národní
61	Niepołomice	wielicki	plošná	sakrální, sekulární	více	památkově významné sídlo	národní
62	Niepołomice - královský zámek	wielicki	bodová	sekulární	renesance	zámek	národní
63	Nowy Sącz	Nowy Sącz	plošná	sakrální, sekulární	více	památkově významné sídlo	národní
64	Nowy Wiśnicz - hrad	bocheński	bodová	sekulární	baroko	hrad	národní
65	Ojców - ruiny hradu	krakowski	bodová	sekulární	gotika	hrad	národní
66	Olkusz - bazilika	olkuski	bodová	sakrální	renesance	bazilika	regionál.
67	Osiek - zámek	oświęcimski	bodová	sekulární	historismus	zámek	regionál.
68	Oświęcim	oświęcimski	plošná	sakrální, sekulární	více	památkově významné sídlo	regionál.
69	Owczary - dřevěná cerkev	gorlicki	bodová	sakrální	baroko	UNESCO	národní
70	Powroźnik - dřevěná cerkev	nowosądecki	bodová	sakrální	více	UNESCO	národní
71	Prandocin - kostel	krakowski	bodová	sakrální	románský	kostel	regionál.
72	Przesławice - dřevěný kostel	miechowski	bodová	sakrální	baroko	dřevěný kostel	regionál.
73	Rabka Zdrój - lázeňské město	nowotarski	plošná	sakrální, sekulární	více	památkově významné sídlo	národní
74	Rabsztyn - ruiny hradu	olkuski	bodová	sekulární	gotika	hrad	regionál.
75	Raclawice - území historické bitvy	miechowski	plošná	sekulární	-	historický památník	regionál.
76	Ropica Górna - dřevěná cerkev	gorlicki	bodová	sakrální	více	dřevěná cerkev	regionál.
77	Rudno - ruiny hradu Tenczyn	krakowski	bodová	sekulární	více	hrad	regionál.

78	Sękowa - dřevěný kostel	gorlicki	bodová	sakrální	více	UNESCO	národní
79	Skrzyszów - dřevěný kostel	tarnowski	bodová	sakrální	gotika	dřevěný kostel	regionál.
80	Stary Sącz	nowosądecki	plošná	sakrální, sekulární	více	památkově významné sídlo	národní
81	Sucha Beskidzka - zámek	suski	bodová	sekulární	renesance	zámek	regionál.
82	Suloszowa - hrad Pieskowa Skała	krakowski	bodová	sekulární	renesance	hrad	národní
83	Szalowa - dřevěný kostel	gorlicki	bodová	sakrální	baroko	dřevěný kostel	regionál.
84	Szczawnica - lázeňské město	nowotarski	plošná	sakrální, sekulární	více	památkově významné sídlo	národní
85	Szczawnik - dřevěná cerkev	nowosądecki	bodová	sakrální	více	dřevěná cerkev	regionál.
86	Szczyrzyc - klášter	limanowski	bodová	sakrální	baroko	klášter	regionál.
87	Szymbark - kastel	gorlicki	bodová	sekulární	renesance	kastel (hrad)	regionál.
88	Tarnów	Tarnów	plošná	sakrální, sekulární	více	památkově významné sídlo	národní
89	Tarnów - bazilika	Tarnów	bodová	sakrální	gotika	bazilika	národní
90	Tarnów - radnice	Tarnów	bodová	sekulární	renesance	radnice	národní
91	Tropie - kostel	nowosądecki	bodová	sakrální	románský	kostel	regionál.
92	Tuchów	tarnowski	plošná	sakrální, sekulární	více	památkově významné sídlo	regionál.
93	Wadowice	wadowicki	plošná	sakrální, sekulární	více	památkově významné sídlo	mezinár.
94	Wieliczka	wielicki	plošná	sakrální, sekulární	více	památkově významné sídlo	národní
95	Wieliczka - královský solný důl	wielicki	bodová	sekulární	–	UNESCO, historický památník	mezinár.
96	Wieliczka - zámek Konopków	wielicki	bodová	sekulární	baroko	zámek	národní
97	Wygielzów - dřevěný kostel	chrzanowski	bodová	sakrální	více	dřevěný kostel	regionál.
98	Wysocice - kostel	miechowski	bodová	sakrální	románský	kostel	regionál.
99	Wytryszcza - hrad Tropsztyn	brzeski	bodová	sekulární	gotika	hrad	regionál.
100	Zakopane	tarzański	plošná	sakrální, sekulární	více	památkově významné sídlo	národní
101	Zalipie - skansen	dąbrowski	bodová	sekulární	–	skansen	regionál.
102	Zator - zámek	oświęcimski	bodová	sekulární	renesance	zámek	regionál.
103	Zawada - dřevěný kostel	tarnowski	bodová	sakrální	více	dřevěný kostel	regionál.
104	Żubrzyca Górna - skansen	nowotarski	bodová	sekulární	–	skansen	regionál.

Zdroj: Vlastní zpracování v programu Microsoft Excel 2013

Příloha 2: Fotogalerie turistických lokalit Malopolského vojvodství

Zdroj: Fota Martin Bárta

Obr. 1: Wawelské návrší od řeky Visly

Obr. 2: Mariánský kostel na Rynku v Krakově

Obr. 3: Wawel s bazilikou svatého Václava a Stanislava

Obr. 4: Kopec Kościuszki

Obr. 5: Kopec Piłsudskiego

Obr. 6: Krakow z kopce Krakusa

Obr. 7: Kopec Krakusa

Obr. 8: Radnice v Tarnově (pol. Tarnów)

Obr. 9: Bazilika Panny Marie v Tarnově

Obr. 10: Dřevěný kostel sv. Martina v Zavadě (pol. Zawada)

Obr. 11: Dřevěný kostel sv. Stanislava v Skřýšově (pol. Skrzyszów)

Obr. 12: Benediktínské opatství v Krakově-Týncu (pol. Kraków-Tyniec)

Obr. 13: Cisterciácké opatství v Krakově-Mogile (pol. Kraków-Mogiła)

Obr. 14: Centrum Wadowic (pol. Wadowice)

Obr. 15: Rodný dům papeže Jana Pavla II. ve Wadowicích

Obr. 16: Kalwaria Zebrzydowska – Bernardýnský klášter

Obr. 17: Poutní trasa v Kalwarii Zebrzydowskiej

Obr. 18: Krajina v okolí Kalwarię Zebrzydowskiej

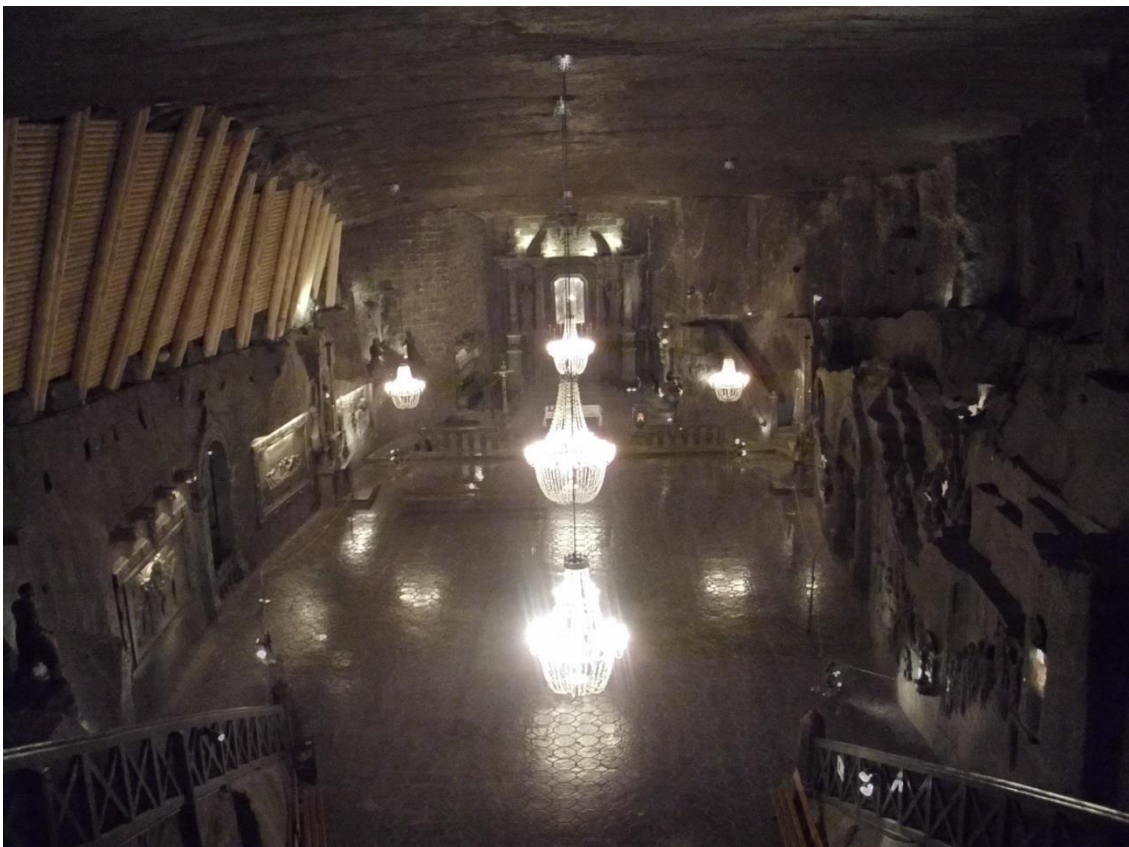
Obr. 19: Lanckorona – památkově významné sídlo

Obr. 20: Hrad Pieskowa Skała

Obr. 21: Hrad Ojców

Obr. 22: Wieliczka – komora sv. Kingi

Obr. 23: Koncentrační tábor Auschwitz I

Obr. 24: Koncentrační tábor Auschwitz II (Birkenau)

Obr. 25: Vstupní brána Auschwitz-Birkenau

Obr. 26: Kulturní park Kotlina Zakopiańska – Zakopane

Obr. 27: Zakopane – Wysoké Tatry

Obr. 28: Krakow z kopce Kościuszki

Obr. 29: Ojcovský národní park

Obr. 30: Maczuga Herkulesa v Ojcovském národním parku